

МАКЕДОНСКИ ГЛАС

ГОДИНА V. 1997.
SVIBANJ - RUJAN
МАЈ - СЕПТЕМВРИ
ЦЕНА 5 КН.

15/16
БРОЈ

ЧЕСТИТ ИЛИНДЕН!

ОХРИДСКО ЕЗЕРО
МЕСТО НА СВЕТОСТА
И УБАВИНАТА

*Gospodinu ILIJI i gospođi VERI
NIKOLOVSKI*

*Iskrene čestitke u povodu 50.
obljetnice braka i želje za sve najbolje
u daljnjem životu*

*Od svih članova
MAKEDONSKOG KULTURNOG DRUŠTVA
"ILINDEN" RIJEKA*

Сонароднички јубилеји:

ЗЛАТНИТЕ, ВЕРА И ИЛИЈА НИКОЛОВСКИ

Печалбарскиот леб никогаш не бил сладок, но тај испишал цела една сторија неискажливи и недораскажливи животни судбини. Она што го прават лебот и љубовта останува запишано во најдебелата книга на секој човек, семејство, генерација. Годинава на 8 февруари во среќниот дом на тетка Вера и чичко Илија Николовски, во Ријека тивко и достоинствено одбележан е и прославен еден особено важен личен и сонароднички јубилеј: Вера и Илија Николовски славеа 50 години заеднички среќен брак. Нека им е честито и за многу години!

Шнајдерот Илија, како што го викат неговите пријатели и познати и овде во Ријека, е нашиот сонародник и битолчанец Илија Николовски кој е роден во Битола 1919 г. Се чини дека неговиот живот, гледан одстрана не е особен, зошто тој одсекогаш е тивок, смирен, љубезен и благороден. Дури чиниш има и сериозно лице. Но во неговото срце се крие голема човештина и љубов.

Како и многумина млади битолчани и младиот Илија 1949 г. сакал да придонесе кон обновата на татковината Македонија, па така учествувал во мелиорационите работи за уредување на дивата Црна река во пелагонискиот дел. Станал и ударник а за награда добил летување со супругата Вера во туристичкиот јадрански бисер Опатија. Кварнерската убавица му останала в срце на Илија, а оценил дека ќе може и гнездо да свие и лебот да си го извади поарно и побериќетно. Така 1951 г. шнајдерот Илија одново доваѓа во Опатија со супругата, меѓутоа постојано се населува дури 16 г. подоцна односно 1967 г. и тоа во Ријека. Вредниот и молчелив Илија со животната придружничка Вера успева набргу и куќа да си направи

со дуќан, работичката да ја развие и детската смеа на двете керки уште повеќе срцето да му га радува.

Но времето си го чини своето, па така и чичко Илија станува дедо со баба Вера. Како што тој среќата ја бараше во Ријека, керките среќата ја најдоа, едната во Битола а другата во Лозница. Коренот си е корен, но дрвото разлистува и грани насекаде.

“Житотот си е таков, секој со својот кismet си е - ми вели чичко Илија, а со децата и внуците поретко се гледаме. Контактираме по телефон и се допишуваме. Оддалеченоста од децата и внуците ми пречи но благодарен сум што се живи и здрави. Им благодарам и на нашите сонародници тука во Ријека, што сме пригрлени во Клубот и што ни се при рака, ни помагаат. Секоја сабота сме заедно”.

Чичко Илија со баба Вера, иако тој има 78 г. често навраќа во Друштвото и посебно со својата хармоника прави атмосфера. Од друга страна секако е битно што и Друштвото “Илинден” заедно со могу гости што доаѓаат од Македонија се грижат за чичко Илија.

По повод навниот Златен Јубилеј Друштвото им приреди изненадување со честитка во ријечки “Нови Лист”, потоа честитка преку Радио Ријека, а особено се искажаа најмладите, и се разбира нивните керки.

Посебно трогнати беа кога во нивна чест преку стотина членови и приатели на Клубот им ја запеаа и отсвирија со зурли и тапани наивната омилена песна “Битола мој роден крај”. Незаборавен беше гајдарот од Вевчани. Чичко Илија и баба Вера иако далеку од своите Златниот Јубилеј го минаа меѓу своите сонародници.

Владо Настески

ГОДИШНО СОБРАНИЕ: КОН НОВИ ДОСТРЕЛИ

- г. Иван Андонов - Ванчо, нов председател на Друштвото а потпредседател г. Др Јован Најденовски

Едногодишното постоење и делување на Македонското културно друштво "Крсте Мисирков" во Загреб, не само што го оправда своето втемелување, туку покажа дека нашите сонародници што живеат и работаат во Загреб и загребската жупанија се најдоа себеси и со полн ентузијазам остварија завидни резултати.

По изборот на работното претседателство и интонирањето на државните химни на Република Хрватска и Република Македонија при што белег даде мешовитата пеачка група "Распеана Македонија", им беше одадена едноминутна почит на жртвите на Татковинската војна како и починатите членови меѓу двете годишни собраниа.

Во работата на Годишното собрание учествуваа и мр Горан Стојковски, претседател на Заедницата на Македонците во Република Хрватска како и инг. Томислав Зојчески, претседател на МПЦО "Св. Злата Мегленска" - Загреб. По усвојувањето на дневниот ред Извештај за едногодишната работа поднесоа Др Никола Гроздановски, член на Управниот одбор и секретарот Илија Стојковски со нагласка на финансиското работење. При тоа е изразена благодарност на секој активист што придонесе Друштвото во изминатите година дена да забележи навистина бележити резултати, благодарейќи на несебичната помош и финансиска на Заедницата на Македонците.

Поздравувајќи ги пристните на Собранието, мр Горан Стојковски ја истакна оправданоста од втемелувањето на ова Друштво и посебно ја нагласи несебична ангажираност и ентузијазам на г. Илија Стојковски "кој беше вистинска локомотива". Се разбира остварените резултати само обврзуваат кон уште позавидни постигања и квалитет во работата. Собранието го поздрави и г. инг. Томислав Зојчески, претседател на МПЦО Св. Злата Мегленска, при што ги информира присутните за неодамнешните Велигденски свечености и првата канонска визитација на Европскиот епарх на МПЦ Митрополитот Горазд во република Хрватска. Изградбата на идниот македонски духовен, просветен и културен храм е наша обврска, нагласи Зојчески, информирајќи ги членовите на Собранието за оваа иницијатива што ќе почне на скоро и практично да се реализира со помош на државните власти на Република Хрватска, нашите соборјани и МПЦ односно Светиот Синод.

Образложение на идниот едногодишен план на активности и финансиски план дадоа Др Никола Гроздановски и г. Илија Стојковски. Беа усвоени и извесни измени и дополнувања на Статутот, при што Собранието е известено дека г-жа Рахилка Бурзевска и г. Кирил Стојковски се благодариле на членството во Управата. За нови

г. ИВАН АНДОНОВ - ВАНЧО прима признање за својата несебична ангажираност во собирањето на Македонците во ЗАГРЕБ

членови се предложени и избрани г-жа Костадинка Велковска и Др Кирил Јовев.

За нов претседател на Друштвото и потпредседател предложени се г. Иван Андонов-Ванчо и Др Јован Најденовски, кои се едногласно избрани. Предложено е во знак на благодарност за искажаниот ангажман и ентузијазам во работата на Друштво, Благодарници да им се доделат на: г-жа Лилјана Наумова-Марчетиќ, Виолета Крастовска, мр Горан Стојковски, Илија Смилев и Вукашин Јовевски, што е едногласно прифатено.

Собранието избра и нов Управен одбор: Иван Андонов-Ванчо, Др Јован Најденовски, Илија Стојковски, Лилјана Димова-Петернел, Глигорие Саздовски, Костадинка Велковска, Неджад Хусеин, др Кирил Јовев и др Никола Гроздановски.

И.С./О.Б.

Промоција на книгата "Хрватско-македонске книжевне везе" - Др Горан Калоџера:

ПИОНЕРСКИ ПОТФАТ - ТЕМЕЛНА ВРЕДНОСТ

Во организација на Заедницата на Македонците во Република Хрватска, која е наедно и издавач, и МКД "Крсте Мисирков" - Загреб во Словенски дом на 18 април о.г. беше одржана свечена, загребска помоција на оваа мошне ретка и особена книга (II издание, проширено).

Поздравувајќи ги пристните, меѓу кои беа амбасадорот на Република Македонија во Хрватска, г. Сервет Авзиу, г-жа Лилјана Наумова, советник во амбасадата, бројни представници на дипломатскиот кор од Бугарија, Романија, Украина, Полска, Чешка, САД, од владата на Република Хрватска, јавни и културни работници меѓу кои и академикот др Душан Биланжиќ, претседателот на Заедницата г. Горан Стојковски укажа на значењето на овој издавачки проект во јакнењето на хрватско-македонските културни и други врски и односи.

Промотор беше г. др Борислав Павловски професор на Филозофскиот факултет во Загреб по македонска литература.

Промоцијата беше исполнета и со пригодна културно уметничка програма во која учествувааше хорската седморка "Распеана Македонија".

1130 г. од првата словенска литургија во Рим:

СВЕТЛОТО И СВЕТОСТА НА МАЈЧИНИОТ ЗБОР

По повод 1130 годишнината од одржувањето на првата словенска литургија во Ватикан-Рим, Заедницата на Македонците во Република Хрватска и МКД "Крсте Мисирков" - Загреб организираа свечена трибина на која за ликот и делото на Светите Браќа Кирил и Методиј зборувааше Огнен Бојаџиски, професор посветувајќи им ја на Браќата својата Хомилија/Похвала под мотото "Светлото и Светоста на мајчиниот збор", која ја донесуваме во целост на хрватски језик.

МКД "Браќа Миладиновци" - Осијек:

ВО ЧЕСТ НА БРАЌАТА КИРИЛ И МЕТОДИЈ

По повод 24 мај, Денот на Светите солунски Браќа Кирил и Методиј, сопокровители на Европа и словенски Апостоли и пресветители, МКД "Браќа Миладиновци" во салата на месниот одбор "Сењак"-Осијек организира свечаност. За живот и делото на сесловенските просветители и Апостоли пригодно зборувааше претедателот на Друштвото, проф. Благоја Јавановски а потоа беше одржана куса културно-уметничка програма со веселба. Осијечките Македонци годинава прв пат организираа свечаност по повод Денот на Браќата Кирил и Методиј, е веруваат дека во иднина традиционално ќе се собираат на тој Ден во нивна чест.

Б.Ј

МКД "Крсте Мисирков" - Загреб:

СТАРТ НА ЕКИПАТА ЗА МАЛ ФУДБАЛ "ИЛИНДЕН - 1903"

Благодарейќи на ентузијазмот на управата на ова Друштво и агилните Илија Стојковски и Маријан Гиговски, во март месец годинава најпрвин беше востановена Спортска секција а веднаш потоа на 16. 3. дојде и до создавање Клуб за мал фудбал. При создавањето беа присутни 12 чле-

Фудбалскиот тим "Илинден - 1903" кон први победи

нови - играчи кои по разгледување на повеќе предлози за името на екипата едногласно се сложија тој да се вика "Илинден - 1903".

Како што дознаваме под раководство на водителот на Клубот г. Марјан Гиговски екипата редовно тренира два до три пати неделно. Амбиција и жалба на Клубот е играчите што подобро да се подготват за скорешниот старт односно настапи со други слични клубови во Републиката и надвор од неа, а особено со слични екипи на другите македонски друштва во Република Хрватска.

Во клубот се зачленети 22 активни членови играчи и тоа: Гоце Петковски, Благоја Штерјев, Михајло Димовски, Зоран Милошевиќ, Стевко Качуров, Зоран Богдановски, Егеј Андоновски, Дарко Горета, Ванчо Андреев, Горан Стојковски, Вукашин Јовевски, Зоран Георгиев, Бранислав Михајловски, Иван Периќ, Ненад Пејовски, Тони Зувиф, Рефик Јаха, Дарио Баричевиќ, Елвир Кичин, Далфин Кичин и Марјан Гиговски.

Сега засега Клубот заживува, меѓутоа спортските активности си го бараат своето: спонзори, средства и ентузијазам и добра воља. Затоа сите добронамерни спонзори и донатори ќе бидат добре дојдени а нивната помош особено драгоцена во заживувањето и пополдните активности на првиот македонски спортски клуб во мал фудбал "Илинден - 1903" што е создаден во Загреб и ни се чинини и во Република Хрватска.

М. Г.

U Gradskoj vijećnici predstavljena mala antologija nacionalnih zajednica u Rijeci pod nazivom "Različiti, zajedno"

Mozaik nacionalnih kulturnih baština

■ Tekstove je za zbirku odabrao i uredio Giacomo Scotti

U ponedjeljak na večer je u Gradskoj vijećnici, u organizaciji Odbora za pitanja etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina riječkoj književnoj javnosti predstavljena knjiga "Različiti, zajedno", mala pjesnička antologija nacionalnih zajednica u Rijeci. Tekstove je odabrao i ovu malu zbirku uredio Giacomo Scotti, tako da su uvršteni pjesnici ovih narodnosti: Shaban Berisha i Nikolla Pren; zajednica Albanaca, Ervin Jahić; zajednica Bošnjaka, Nikola Lučić i Miroljub Božović; zajednica Crnogoraca, Herta Tadićova; zajednica Čeha, Eva Perhat-Viola; zajednica Mađara, Ilija Hristodulov; zajednica Makedonaca, dvije narodne romske pjesme predstavljaju zajednicu Roma, Ana Landeka; zajednica Slovaka, Slavko Arbiter; zajednica Slovenaca, Slobodan (Freddy) Drenovac, Vukoman Radosavljević Vule, Jovan Savićin Prica, Tatjana Olujić-Musić, Borivoj Bukva, Ksenija Aleksić-Ambrozich; zajednica Srba, Lucifero Martini; Alessandro Damiani, Mario Schiavato, Ezio Mestrovich, Vanja Michelazzi i Laura Marchig; zajednica Talijana. Sve su pjesme tiskane i u originalu i prevedene na hrvatski jezik.

"Suvremeni je svijet nezamisliv bez pismenosti i knjige, znanja i iskustva, a svoje zahtjeve i porive iskazuje kulturnim djelatnostima i manifestacijama. U tom nam ozračju i pripadnici etničkih zajednica ili manjina daruju dio sebe kroz ovu malu pjesničku antologiju kao djelić svoga stvaralaštva, osobne promocije, zbližavanja, razumijevanja, tolerancije i povjerenja među ljudima na multikulturalnim razinama. Darujući dio svog naslijeđa stvaraju mozaik bogate kulturne baštine cijelog našeg grada kao zalag ljepše i bogati-

Tekstove male pjesničke zbirke nacionalnih manjina koje žive u Rijeci odabrao je Giacomo Scotti

je budućnosti" - zapisao je prof. Miljenko Magdić u proslavu za ovu malu antologiju, a njen je urednik Giacomo Scotti u predgovoru zabilježio: "Kao i etnosmotra, godišnji nastup kulturno-umjetničkog amaterizma etničkih zajednica grada Rijeke, što je s velikim uspjehom održana u jesen 1996. godine u društvenim prostorijama Zajednice Talijana, ova antologija želi simbolički okupiti i istovremeno predstaviti široj javnosti sve nacionalne manjine prisutne u Rijeci, koje pored više ili manje tradicionalnih oblika svoju kulturu u ovom gradu manifestiraju i putem pjesničkog stvaralaštva. A stvaralaštvo predstavlja najviši književni izraz svakog naroda. Drugim riječima, u ovoj (skromnoj) knjizi prisutne su nacionalne zajednice više ili manje trajne ukorijenjenosti u ovome gradu, a nadasve u mjeri u kojoj njeguju vrijednosti vlastite kulture, uspijevaju izraziti i svoje originalno pjesničko biće..."

K. Vučemil

СВЕЧЕНО ЗА ДЕНОТ НА ДРЖАВНОСТА НА РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА

МКД "Браќа Миладиновци"-Осијек во соработка со Сојузот на Унгарите во Република Хрватска и Евангелскиот Факултет во Осијек, по повод Деот на Државноста на Република Хрватска одржаа Свечен концерт спроти празникот во големата сала на Евангелскиот Факултет.

Во програмата на Свечениот концерт учествуваа македонските студенти на ЕТФ, потоа други студенти на ЕТФ кои настапија со духовни песни и поезија, како и Живко Барбутов на клавир, Кирил Шумов на виолина во придружба на Горанка Павлинич-пијано, Алберт Мизојан на гитара, Атила Месариќ, клавир, Катарина Стаменковска, Виолина, Лилион Гибер, клавир. Даница Наумова је рецитираше познатата песна на Констамтин Миладинов "Та за југ", а како гостин на свечениот концерт на стапи познатиот уметник Мирослав Геренчар-Геро, вокален солист (со свои балади и протестни песни).

Б.Ј.

ПОДАРОК МАКЕДОНСКИ НАРОДНИ НОСИИ

Г-жа Нада и Јозо Јавор од Осиејк, Сенјак 32, познати долгогодишни љубители на македонски народни носии и големи пријатели на Македонија и почитувачи на македонската култура и народ познати му се на скоро секој Македонец во Осиејк и околината. Уште од создавањето на МКД "Браќа Миладиновци" тие се едни од најредовните посетители на сите манифестации што ги организира и одржува ова Друштво.

Овие прекрасни луѓе неооамна решија во знак на искрено пријателство да им ја подарат на Друштвото "Браќа Миладиновци" колекција та на македонски народни носии и другите етнолошки предмети. На овај чин и прекрасен подарок им се заблагодари претседателот на Друштвото, г. Благоја Јовановски, и тие во иднина ќе бидат изложбени во просториите на Друштвото. Овај гест предизвика одешевување кај членовите и симпатизерите на Друштвото и неискажлива благодарност кон семејството ЈАВОР.

Б. Ј.

ВЕЛИГДЕН ВО ОСИЈЕК

МКД "Браќа Миладиновци" од Осиејк в сабота спорти Велгден организира одбележување на овој голем христијански празник. Во салата на Месниот одбор - Осиејк, украсена со народни македонски носии и презентација на македонски специјалитети, голем број сонародници со семејствата дојдоа на оваа велигденска средба.

Богата велгденска трпеза, сведоштво на македонските кулинарски вештини и шарените јајца, македонската музика и песна, споменувањето за велигденските обичаи,

придонесоа за вонредно раздраганата и пријатна атмосфера, што потраја скоро повеќе часови.

В недела на Велигден во Евангелискиот факултет за бројните македонски христијани, македонските студенти на овој факултет организираа Велигденска Богослужба на македонски језик.

Б. Јовановски, проф.

Велигденска средба во Осиејк: поетесата Надежда Жагар и сонародникот со македонски специјалитет на изложбата на народни носии од Македонија

Велигденска средба во семејството Поповски во Осиејк

III. Македонски денови на културата во Осиек:

КОН ИДНА ПЛОДНА СОРАБОТКА

Во организација на Градското поглаварство на Осиек, Заедницата на Македонците во Република Хрватска-Загреб, МКД "Браќа Миладиновци" од Осиек, по терет пат во овај град беа организирани и одржани Денови на Македонската култура. Годинашните Денови беа посветени кон одбелажувањето на 125 годишнината од раѓањето на Гоце Делчев.

Деновите започнаа во недела на 11 мај во Клубот "Дора" во хотелот Осиек, каде што во присуство на бројни сонародници, пријатели на Македонија, културни и јавни работници на Осиек, прочелницата на Градското поглаварство г-жа

Г-жа Марија Медик ја отвора изложбата на познатиот сликар г. Павле Илиев во придружба на г. Благоја Јовановски

Марија Медик ги отвори свечено манифестациите по тој повод. При тоа беше отворена самостојната изложба на г. Павле Илиев од Загреб, а настапија и женскиот вокален ансамбл "Езерки" од Загреб. Манифестацијата од името на Заедницата на Македонците во РХ и присутните ги поздрави г. Маријан Гиговски како и Благоја Јовановски, проф. претседател на МКД "Браќа Миладиновци" од Осиек.

Веториот ден, во понеделник на 12 мај, во Осиек престојуваше и г. Сервет Авзиу, амбасадор на Република Македонија во Република Хрватска кој беше примен од осјечко-баранјскиот жупан г. Бранимир Главаш како и градоначелникот на град осиек г. Златко Крамарик. Амбасадорот Авзиу го посети и Музејот на Славонија, Педагошкиот факултет а попладнето имаше средба со представници на Македонците кои живеат и работат во Осиек и околината, како и Албанците по потекло од Република Македонија.

Вечерата беше одржана културно уметничка вечер, која ја отвори претседателот на МКД "Браќа Миладиновци" од Осиек, и на која присуствуваа и ги поздравља присутните и председа-

телот на Градското Вјеќе г. Зденко Шимуновиќ а во програмата учествуваа македонските студенти на Евагелсиот факултете во Осиек, артистката Костадинка Велковска при што беше промовирана и книгата "Хрватско-македонске книжевне везе" од Др. Горан Калоѓера. Промоција беше одржана во организација на Матицата на Хрватска, огранок Осиек, а за книгата зборувааше др Борислав Павловски додека водител на оваа промоција беше Хелена Саблик-Томиќ. Потоа настапија артистите Костадинка Велковска, Слободан Цветичанин, првак на Операта во Осиек и Јагода Тренеска-Цветичанин, предавач на Педагошкиот факултет во Осиек.

Третиот ден, во среда на 14 мај, во Градската библиотека по повод 125 годишнината од раѓањето на Гоце Делчев, предавање на тема "Гоце Делчев-симбол на слободата на Македонија" одржа проф. Огнен Бојаџиски од Загреб, а по предавањето посетителите имаа можност да го видат документарниот филм "Илинден-1903". Воаулата на Градската Библиотека беше поставена и изложба на фотографии на македонски народни носии и илинденски револуционери и македонски препородители. Седмата сила како во Осиек така и пошироко на овие манифестации им даде значаен публицитет.

Благоја Јовановски, проф.

Г-дин Сервет Авзиу-амбасадор на Република Македонија во Хрватска ги поздравува присутните на промоцијата на книгата на Др Горан Калоѓера "Хрватско-македонске книжевне везе" во присуство на г. Др Борислав Павловски и г-жа Хелена Саблик-Томиќ

POČELI TREĆI DANI MAKEDONSKE KULTURE U OSIJEKU

Susret Osijeka i autohtone Makedonije

Početak Dana makedonske kulture u Osijeku jučer je označio koncert Ženskoga vokalnoga ansambla »Ezerki« Hrvatsko-makedonskoga društva iz Zagreba, koji obilježava dvije godine postojanja, te otvorenje samostalne izložbe Pavla Ilieva, slikara naive iz Zagreba

Daniela PAVLIĆ

Zajednica Makedonaca u Republici Hrvatskoj iz Zagreba, Makedonsko kulturno društvo »Braća Miladinovci« iz Osijeka i osječko Gradsko poglavarstvo, organizatori su jučer početih Trećih dana makedonske kulture u Osijeku, koji će se prigodnim programima obilježavati do srijede,

izravnoga susreta Osijeka s autohtonom Makedonijom, a ansamblu »Ezerki« darovala monografiju »Pozdrav iz Osijeka«. Otvarajući izložbu slika Pavla Ilieva, Marija Medić autora je nazvala »makedonskim i hrvatskim slikarom« koji stvara slike iz kojih »kaplju emocije« te »sretnim i velikim umjetnikom, Makedoncem i čovjekom« jer uz svoju domovinu Makedoniju ima još dvije

14. svibnja. Ovogodišnjim Danima makedonske kulture obilježava se 125. obljetnica rođenja Goce Delčeva. Početak Dana makedonske kulture u Osijeku jučer je označio koncert Ženskoga vokalnoga ansambla »Ezerki« Hrvatsko-makedonskoga društva iz Zagreba, koji obilježava dvije godine postojanja, te otvorenje samostalne izložbe Pavla Ilieva, slikara naive iz Zagreba, u klubu »Dora« hotela »Osijek«. Tom je prilikom Blažoj Jovanovski, predsjednik Makedonskoga kulturnoga društva »Braća Miladinovci« Osijek, nazočnima zaželio dobrodošlicu na Dane makedonske kulture te pozdravio Mariju Medić, pročelnicu Upravnoga odbora za društvene djelatnosti Grada Osijeka, Zvonka Penovića, predstavnika Osječko-baranjske županije, Marijana Gigovskoga, predstavnika Zajednice Makedonaca u Republici Hrvatskoj te predstavnike Zajednice Albanaca u Hrvatskoj i ostale uzvanike, nakon čega je Marija Medić Dane makedonske kulture nazvala danima

domovine - Hrvatsku i Europu, odnosno Nizozemsku i Njemačku, gdje je također radio neprestano noseći Makedoniju u srcu i darujući njezinu ljepotu drugima. Danas se Dani nastavljaju u suorganizaciji s Osječkim ogranakom Matice hrvatske, pa će u 18 sati u Izložbenoj dvorani »Waldinger« biti predstavljena knjiga dr. Gorana Kalodere (knjigu predstavlja prof. dr. Zlatko Kramarić, a voditelj je Helena Sablić-Tomić) iz Rijeke, »Hrvatsko-makedonske književne veze«, čemu će biti nazočan i Servet Avziu, veleposlanik Republike Makedonije u Republici Hrvatskoj, nakon čega će se večer nastaviti poezijom i vokalnim skladbama, u čemu će sudjelovati Kostadinka Velkovska, glumica i pjevačica Satiričkoga kazališta »Kerempuh« iz Zagreba, Slobodan Cvetičanin (bariton), član Opere osječkoga Hrvatskoga narodnoga kazališta, i Jagoda Treneska-Cvetičanin (glasovir), viši predavači na Pedagoškome fakultetu u Osijeku.

Snimila: R. SORIĆ

НАДЕЖДА ЖАГАР

ОРО

*Моми оро играле
Весели песни пееле
Момците ги гледале
мајките на камен седеле.*

*Нада оро водеше
момче Јанко гледаше
Стево и се подсмеваше
шамиче што немаше.*

*се фати Јанко до неа
шамивче весело завеа
скришум и се насмеа
од среќа двајцата цутеа.*

*Ора се редат
Сега Јанко напред
големо оро до недоглед
оро што цел свет заиграва.*

Nedežda Žagar

VUKOVARU

*Vukovaru grade
Ti stari Grade
Što sada tavoriš
Živjećeš ti navek.*

*Ti lijepi Vukovaru
Na Dunavu Ti Grade
živjet ćeš ti opet
Živjet ćeš ti za navek.*

*Opet ćeš biti ti onaj stari
sa Golubicom mira
za Tvoju hrabrost
Pjevat ćemo navek.*

*Bit ćeš ljepši
Veći nego prije
Ime tvoje Vukovaru
Slavnije će biti za navek.*

ЧЕСТИТ ЈУБИЛЕЈ НА ОХРИДСКАТА АРХИЕПИСКОПИЈА
ВО ЛИЦЕТО НА МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

И НА

МАКЕДОНСКАТА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

4 Utorak, 13. svibnja 1997.

Glas Slavonije

SERVET AVZIU, MAKEDONSKI VELEPOS LANIK, U POSJETU OSIJEKU

Zadovoljni tradicionalno dobrim odnosima

Makedonski veleposlanik ističe tradicionalno prijateljske političke odnose dvaju naroda, kao i četverogodišnje diplomatske odnose Hrvatske i Makedonije, naglašivši da je do sada potpisano 15 međunarodnih sporazuma, neki i tijekom nedavnog posjeta hrvatskog premijera Skopju. Avziu je izrazio nadu da će poslije predsjedničkih izbora Makedoniju posjetiti i predsjednik Tuđman

OSIJEK - U povodu Dana makedonske kulture u Osijeku, grad je posjetio Servet Avziu, veleposlanik Republike Makedonije u Republici Hrvatskoj.

Avzia je u posjet primio župan osječko-baranjski Branimir Glavaš, kazavši, odmah na početku razgovora, da je imao »priliku upoznati Makedoniju, Makedonce i ljepotu makedonske zemlje.« Glavaš ga je informirao i o kvalitetnim odnosima Županije i makedonske etničke zajednice u Osijeku. Nadalje, Avziu je upoznat i s trenutačnim ustrojem lokalne uprave i samouprave kao i s uspostavom hrvatske vlasti u hrvatskom Podunavlju.

Čestitavši mu na ponovnom mandatu, makedonski je veleposlanik župana Glavaša upoznao s tradicionalno prijateljskim političkim odnosima dvaju naroda i četverogodišnjim diplomatskim odnosima Hrvatske i Makedonije, istaknuvši da je do sada potpisano 15 međunarodnih sporazuma, neki i tijekom nedavnog posjeta hrvatskog premijera i članova hrvatske Vlade Skopju. Avziu je izrazio nadu da će poslije predsjedničkih izbora Makedoniju posjetiti i predsjednik Tuđman jer, kako je kazao, Hrvatska je mnogo pomogla da Makedonija postane dio svjetskih i europskih integracija,

Makedonski veleposlanik Servet Avziu je županu Branimiru Glavašu izrazio nadu da će poslije predsjedničkih izbora Makedoniju posjetiti i predsjednik Tuđman
Snimio: G. MITIĆ

a da je u ratu donijela zakon o financiranju nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Na kraju je Avziu govorio i o trenutačnom političkom i gospodarskom stanju u Makedoniji.

Makedonskog je veleposlanika u posjet primio i gradonačelnik Osijeka, prof. dr. Zlatko Kramarić sa suradnicima, koji je naglasio da suradnja Gradskog poglavarstva i

osječkih Makedonaca funkcionira dobro te da postoji želja da Dani makedonske kulture u Osijeku postanu tradicionalna manifestacija. Avziu je izrazio nadu da će se suradnja prijateljskih gradova, Osijeka i Bitolja, intenzivirati te da će se uskoro tiskati i prvi hrvatsko-makedonski rječnik, koji je trenutačno u pripremi. D. GREGOROVIĆ

Bojadžiski

Glas Slavonije

Petak 16. svibnja 1997

PREDAVANJEM OGNJENA BOJADŽISKOG ZAVRŠENI DANI MAKEDONSKE KULTURE U OSIJEKU

Simbol slobode Makedonije

Trodnevna manifestacija »III. dani makedonske kulture u Osijeku«, koju su zajednički organizirali Gradsko poglavarstvo grada Osijeka, Zajednica Makedonaca u Republici Hrvatskoj iz Zagreba, te Makedonsko kulturno društvo »Braća Miladinovci« iz Osijeka, službeno je završena u srijedu, 14. svibnja, predavanjem prof. Ognjena Bojadžiskog u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek o makedonskom nacionalnom velikanu Goci Delčevu u povodu 125. obljetnice njegova rođenja pod naslovom »Goce Delčev - simbol slobodne Makedonije«

Igor GAJIN

Goce Delčev, istaknuti »voda koji se svojim radom i mišljenjem utkao u tragičnu, ali i ponosnu povijest makedonskog naroda«, rođen je 1872. godine u Kukušu nedaleko od Soluna, u vrijeme kada velike europske sile Francuska, Britanija, Rusija i Austro-Ugarska predviđaju raspad Otomanskog Carstva i u skladu sa svojim interesima dogovaraju buduće odnose na tim prostorima. Delčev se školuje za učitelja u Solunu, upoznavajući se s tradicijom Čirila i Metoda, a potom nastavlja školovanje na višoj vojnoj školi u Sofiji, gdje biva izvrsno upućen u aktualne geopolitičke odnose Grčke, Bugarske i Srbije spram

Makedonije, te shvaća da makedonskom narodu, izloženom »trima aždajama koje ga strvinožderski žele prigrabiti«, tek slijedi nacionalna emancipacija.

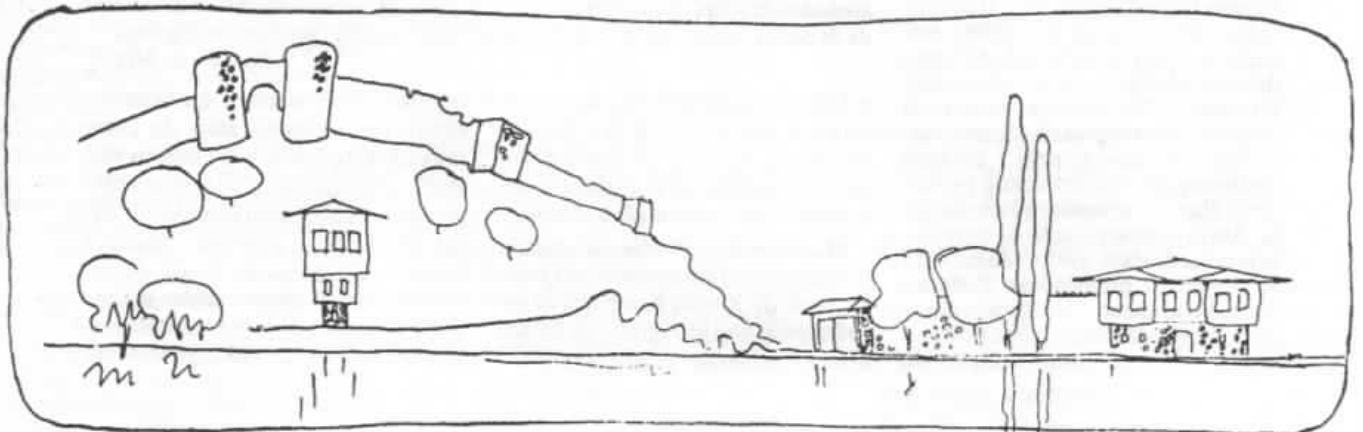
Kako je optužen za sudjelovanje u zavjeroničkom pothvatu, Delčev se isključuje iz vojne škole, te se vraća u Makedoniju i oko 1893. godine započinje aktivan politički život: kao član VMRO-a zastupa mišljenje da se mora izvršiti koncentracija nacionalnih snaga do spremnosti na oružanu borbu.

»VMRO-ovci su djelovali u najnepovoljnijim uvjetima, a napravili su više nego što su mogli!«, napominje prof. Ognjen Bojadžiski, dodajući da je Goce Delčev u vrijeme tog nacionalnog romantizma, vremenski sukladnog hrvatskom ilirskom preporodu, bio mladić od

samo 24 godine: »U tim je godinama on rješavao sudbinu svoga naroda pregovarajući s političarima koji su iza sebe imali bogate državne blagajne i snažne vojske!«.

Ukazujući na elemente modernog i demokratskog Delčevljevog pristupa ostvarenju nacionalnih prava, Bojadžiski zaključuje kako je riječ o velikanu od šireg značaja na prostoru južne Europe, te da se njegova prerana tragična smrt katastrofalno odrazila na daljnju budućnost Makedonije.

Nakon što je prof. Blagoje Jovanovski kao voditelj zaključio izlaganje, u nastavku večeri održana je projekcija dokumentarnog filma »Hinden 1903.«

TREĆI DANI MAKEDONSKE KULTURE U OSIJEKU

Još jedna potvrda prijateljstva

Goran Kalogjera upozorava na bitne trenutke iz hrvatske književnosti koji se mogu čitati i u Makedoniji, i njegova je knjiga svojevrsna povijest književnih veza Makedonije i Hrvatske koje su prikazane bez ukazivanja na nečije prvenstvo

Daniela PAVLIĆ

U programu Trećih dana makedonske kulture u Osijeku u ponedjeljak je, 12. svibnja, u Izložbenoj dvorani »Waldinger«, u suorganizaciji Makedonskoga kulturnoga društva »Braća Miladinovci« Osijek i Osječkoga ogranka Matice hrvatske, predstavljena knjiga dr. **Gorana Kalogjera** »Hrvatsko-makedonske književne veze« o kojoj su govorili mr. **Helena Sablić-Tomić** i dr. **Borislav Pavlovski**.

Uoči je predstavljanja okupljene pozdravio **Blagoja Jovanovski**, predsjednik Makedonskoga kulturnoga društva »Braća Miladinovci« Osijek, dok je nazočne u ime Gradskoga poglavarstva, koje je uz Zajednicu Makedonaca u Republici Hrvatskoj Zagreb i Društvo »Braća Miladinovci« suorganizator Dana, pozdravio **Zdenko Šimunović** istaknuvši da su Dani makedonske kulture u Osijeku potvrda Osijeka kao multikulturnoga i multietničkoga raskrižja, a knjiga je »Hrvatsko-makedonske književne veze« još jedan dokaz prijateljstva Hrvatske i Makedonije.

Njegova je ekscelencija **Servet Avziu**, veleposlanik Republike Makedonije u Republici Hrvatskoj, zahvalivši gradu domaćinu, izrazio uvjerenje da će Dani makedonske kulture u Osijeku sljedeće godine biti još bogatije ispunjeni, osobito zato što i **Branimir Glavaš**, osječko-baranjski župan, i dr. **Zlatko Kramarić**, osječki gradonačelnik, govore sve najbolje o Osječanima makedonskoga podrijetla i obećavaju potporu.

Makedonski su studenti Evandeosko-teološkoga fakulteta u Osijeku priredili mali glazbeni program, a zatim je **Helena Sablić-Tomić** ispričala autora knjige i dr. **Kramarića** koji je trebao knjigu predstaviti, te ukratko

predstavila autora i njegov književni rad koji bilježi, uz suodnos hrvatske i makedonske književnosti, književnost i kulturu otoka Korčule.

Goran Kalogjera upozorava na bitne trenutke iz hrvatske književnosti koji se mogu čitati i u Makedoniji, rekla je **Helena Sablić-Tomić**, te upozorila kako je i dr. **Zlatko Kramarić** dio svojega književnoga rada posvetio makedonskoj književnosti iz koje je, napokon, i doktorirao.

Predstavljena je knjiga drugo, dopunjeno izdanje, dok je prvo objavljeno 1988. godine, a Goran se Kalogjera, kako je rekao dr. **Pavlovski**, za razliku od dr. **Kramarića** kojemu je središte naratologija, bavi društvom i njegova je knjiga svojevrsna povijest književnih veza Hrvatske i Makedonije.

Takoder, dr. **Pavlovski** ističe kako su hrvatsko-makedonske književne veze u knjizi dr. **Kalogjera** obradene bez ukazivanja na nečije prvenstvo - ni jedna se strana ne umanjuje, nego se ističu vrjednote na komparativni način.

Na kraju je dr. **Pavlovski** upozorio kako bi trebalo napraviti bibliografski katalog s podacima tko je čime pridonio razvitku odnosa i elaborirati prisuće hrvatske kulture na makedonskom području.

U nastavku je večeri u istom prostoru održana večer poezije i vokalne glazbe na kojoj su **Kostadinka Velkovska**, glumica i pjevačica Sati-ričkoga kazališta »Kerempuh« iz Zagreba, i bariton **Slobodan Cvetičanin**, član Opere osječkoga Hrvatskoga narodnoga kazališta u Osijeku, uz glasovirsku pratnju **Jagode Treneska-Cvetičanin**, govorili i pjevali stihove makedonskih i hrvatskih pjesnika.

Dani makedonske kulture u Osijeku završavaju večeras kada će u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici u Osijeku u 19 sati prof. **Ognjen Bojadžinski** iz Zagreba govoriti o **Goci Delčevu** kao simbolu slobode Makedonije te će biti prikazan dokumentarni film »Ilinden 1903.«.

Snimila: R. SORIĆ

125 г. од раѓањето на Гоце Делчев:

ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ ИНСПИРАЦИЈА НА СЛОБОДАТА

По повод 125 годишнината од раѓањето на Гоце Делчев, Заедницата на Македонците во Република Хрватска и МКД "Крсте Мисирков" - Загреб, организираат трибина на Европски дом на 7 мај о.г. на која за ликот, делото и времето во кое што делуваше Гоце Делчев зборувава Огнен Бојаџиски професор од Загреб.

На кајот на 19 и почетокот на 20 век, кога се решавало т.н.р. источно прашање, па со тоа и судбината на Македонија и Македонците започнува најзначајното раздобје во политичката, вооружена и револуционерна борба на Македонците и Македонија за сопствената самобитност, територијален интегритет, национална еманципација и афирмација. Таа борба на историската сцена и во настаните имала повеќе протагонисти од кои со своите идеи, организаторски способности и

целите кон кои тежнеел, најмаркатното место го зазема секако Гоце Делчев, како еден од ретките во плејадата борци и револуционери. Тој разбирајќи ја суверената волја на македонскиот народ и сите социјално потлачени во отоманското царство, ја прифатил платформата на политичкото дејствување на Македонската револуционерна организација, позната како ВМОРО, за да и даде со своето делување и вонреден печат.

Пристапувајќи и во Солун 1894 г. тој набргу ќе стане еден од нејзините лидери, дејствувајќи под мотото "Македонија на Македонците", спротивставувајќи се на соседните големонационалистички и експанзионистички аспирации, тежнеејќи Македонија да не ја доживее судбината, која за жал по десетина години од неговата смрт (1903 г.) ја доживеа, а тоа е поделбата помеѓу Грција, Србија и Бугарија.

Неговиот патриотизам, разбирањето на демократијата и слободата, го воздигнуваат над це-

лите на националната борба на македонскиот народ и со тоа неговото дело бива поширок, универзален и хуманистички карактер. Особено во времето на балканските хегемонизми и настојувања да се остварат со груба сила империјалистичките апетити на соседите кон Македонија и Македонците. Неговата девиза: - "Јас го разбираам светот единствено како поле за културно натпреварување меѓу народите" - мошне е илустративна за неговиот хуманизам и човекољубие, кој што не му робува на национал-романтизмот и тесноградоста. Трагичната судбина што му се случи на 32 г. уште повеќе го воздигнала, создавајќи од него легенда - како инспирација за слободата и демократијата низ генерациите што го наследуваат меѓу Македонците и сите други граѓани на Македонија.

PËRFAQËSUESIT E BSHRK-se NË AMBASADËNE MAQEDONISË

Delegacioni i Bashkësisë Shqiptare në Republikën e Kroacisë, i përbërë nga kryetari dhe disa kryetarë të degëve të Bashkësisë Shqiptare, vizitoi Ambasadën e Republikës së Maqedonisë në Zagreb, ku u pritën nga ambasadori, Ekselencia e Tij Servet Avziu. Në këtë takim u bisedua për pozitën e shqiptarëve në Maqedoni, problemet me të cilat ata ballafaqohen, për pozitën e shqiptarëve në Kroaci si dhe për Ambasadën e Maqedonisë, kryetari i BSHRK-së z. Gjergjizi dhuroi një pikturë.

zh.f.

ПРЕДСТАВНИЦИ НА ЗАРХ ВО АМБАСАДАТА НА МАКЕДОНИЈА

Делегација на Заедницата на Албанците во Република Хрватска составена од председателот и председателите на неколку ограноци на Заедницата на Албанците во Република Хрватска је посети амбасадата на Република Македонија во Загреб каде што ги прими Амбасадорот, Неговата Екселенција г. Сервет Авзиу. Во ткот на средбата воден е разговор за положбата на Албанците во Македонија, за проблемите со кои тие се среќаваат, за положбата на Албанците во Република Хрватска, односно за састојбите во регион.

Во таа пригода претседателот на Заедницата на Албанците во РХ г. Гергеџи му подари на македонскиот амбасадор во знак на внимание уметничка слика.

Владата општо ги почитува човековите права на нејзините граѓани, но во некои области постојат проблеми. Во некои случаи полицијата користи неовластени брутални методи против осомничените лица и против малцинствата, додека безбедносните сили ги тепаат осомничените и затворениците. Посматрачите за човекови права тврдат дека силите на безбедноста не одговараат доволно пред парламентот или пред општеството, а последователната клима на неказнување претставува главна пречка за окончување на полициските злоупотреби. Условите во затворите се лоши, а притворите честопати пролонгирани. Судството не е доволно платено, нема доволно кадар, а има многу нерешени случаи. Повеќето граѓани имаат мала доверба во правниот систем. Уставните рестрикции за политичките партии формирани врз етнички, расни или религиозни начела ефективно го ограничуваат учеството на некои групи. Општествената злоупотреба на етнич-

ИЗВЕШТАЈ НА СТЕЈТ ДЕПАРТМЕНТОТ ЗА
ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ВО БУГАРИЈА

БРУТАЛНИ МЕТОДИ ПРОТИВ МАЛЦИНСКИТЕ ГРУПИ

● *Полицијата употребува брутални методи против членови на малцинските групи. – Спречени обидите на ОМО „Илинден“ за одржување јавни собири*

ките малцинства претставува сериозен проблем, а и владата и граѓаните и натаму ги спречуваат активностите на некои неисточни православни религиозни групи.

Полициска тортура

Полицијата употребувала неовластени, брутални методи против осомничените криминалци како и против членовите на малцинските групи, без оглед дали се осомничени за какво било злосторство, кои резултирале со два смртни случаја.

Во извештајот на Амнести интернешенел (АИ), објавен во јуни, се опишуваат седум смртни случаи во притвор под сомнителни околности, три инциденти во кои шест лица се убиени без повод, 17 случаи на измачување и малтретирање на десетици жртви, опфаќајќи го периодот од 1993 година до денот на објавување на извештајот. Во извештајот се заклучува дека инцидентите на злоупотреба, кои се повторуваа, откриваат „шема на по-

времени насилства и илегални дејства на полицајците низ земјата“.

Во извештајот, пак на „Хјуман Рајтс воч“ во кој се документира полициското малтретирање, правото за мирно собирање е предвидено во Уставот, а владата во практика главно го почитува. Властите бараат дозволи за митинзи и за собири што се одржуваат на отворен простор, но во повеќето случаи на легално регистрираните организации им се даваат дозволи за одржување собири.

Владата од 1990 година одби да регистрира една самопрогласена група за македонски права, ОМО „Илинден“ под образложение дека истата е сепаратистичка. Во февруари и во мај полицијата ги спречи обидите на групата за одржување јавни собири. На 14 мај на групата не и беше овозможено да се регистрира како образовна организација во градот Благоевград.

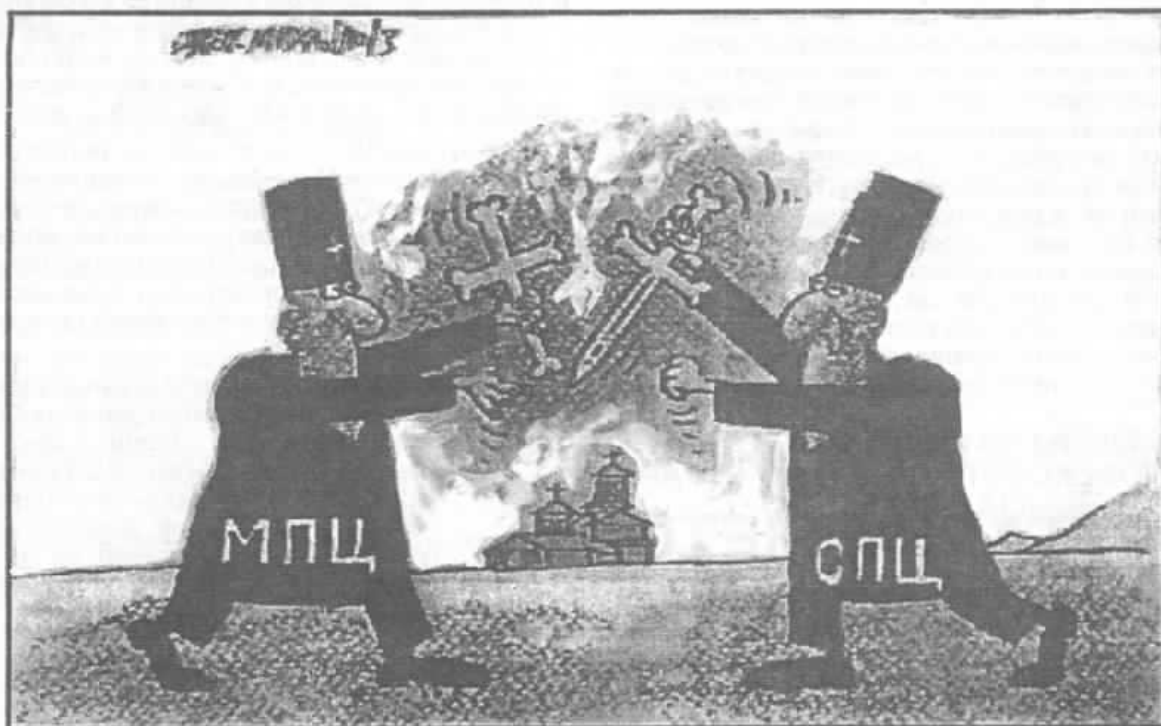
Домашните и меѓународните организации за човекови права се жалат дека процесот за одобрување азил е бавен и дека многумина од оние на кои им е одобрен статус, на 203 баратели пријавите им биле одобрени, а на 28 одбиени. Домашните и меѓународните организации за човекови права се жалат дека процесот за одобрување азил е бавен.

Малцински „права“

Етничките Турци сочинуваат околу 10 отсто од популацијата. Иако проценките за бројот на ромското население варираат, според неколку стручњаци, тој изнесува околу шест отсто (бугарските муслимани или Помаци се посебна група од словенско потекло, која сочинува два до три отсто од популацијата и чии предци преминале од православие во ислам. Повеќето се муслимани, иако одреден број од нив станале атеисти или преминале во христијанството. Ова се двете најголеми малцинства во земјата. Нема никакви рестрикции во однос на употребата на турскиот јазик на јавни места или употребата на несловенски имиња.

Дискриминацијата на работното место против малцинствата и натаму претставува проблем, посебно за Ромите. Работодавците ја оправдуваат ваквата дискриминација со фактот дека повеќето Роми не се квалификувани и се необразовани. Раководните работни места главно им се даваат на етнички Бугари, при што етничките Турци, бугарските муслимани и Ромите се меѓу првите кога ќе дојде до отпуштање.

Повеќе илјади граѓани, главно во југозападниот дел од земјата, се идентификуваат како Македонци, главно поради историски или географски причини. Се верува дека бројот на членовите на две организации кои тврдат дека ги бранат нивните интереси, ОМО „Илинден“ и ТМО „Илинден“ изнесува повеќе стотици.

Во духот на Асиз:

ПРЕДСТАВЕНА МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

- На традиционалната меѓуконфесионална трибина "Духот на Асиз втемелување во базата" што се одржува во католичката црква Св. Марко Крижевчанин во Загреб, на 22. 6. 1997. г. беше претставена МПЦ и МПЦО "Св. Злата Мегленска".

Благодарејќи на агилниот жупник о. Фрањо Јурак, во познатата црква Св. Марко Крижевчанин подолго време се одржува трубина со заеднички молитви на припадниците на различни религии кои живеат и делуваат во Загреб под името "Духот на Асиз втемелување во базата". Досега на оваа единствена екуменска трибина во Загреб представени се еванге-листите, баптистите, методистите, Српската православна црква, Исламската заедница и други религијски заедници, а на 22 јуни о.г. беше представена и Македонската православна црковна општина "Св. Злата Мегленска" од Загреб заедно со нејзината мајка Македонската православна Црква.

Трибината ја отвори о. Фрањо Јурак заедно со водителот Младенко Спахија а потоа женскиот хор на МКД "Крсте Мисирков" од Загреб испеа две прекрасни духовни песни: за Светите Браќа Кирил и Методиј и за Свети Климент Охридски. За Македонската православна црква денес, зборуваше г. Томислав Зојчески, претседател на МПЦО "Св. Злата Мегленска", задржувајќи се врз нејзиниот профил, организираност, делување и внатрешна изграденост, објаснувајќи ги нејзините односи со

соседите и другите црквено-религиозни заедници. Потоа според програмата беа рецитирани народни духовни песни од Зборникот на Миладиновци како и современа македонска поезија од Блаже Конески, Славко Јаневски на духовни и лирски теми. За хронологијата на Охридската Архиепископија, нејзината традиција и значење во современиот духовен живот на Македонија и кај Македонците зборуваше Огнен Бојаџиски, професор.

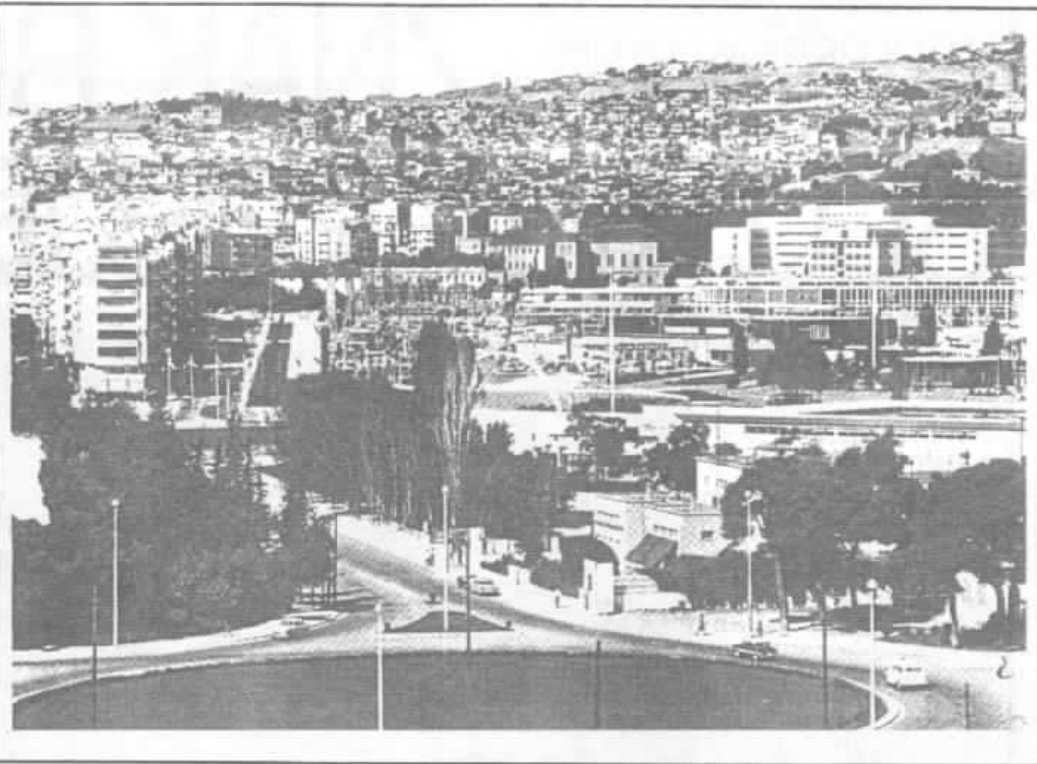
При тоа за верниците и учесниците на оваа трибина беше поделен и еден мал подсетник "Преглед на најважните датуми во историјата на Македонската православна црква" што го подготви проф. Огнен Бојаџиски за подобро запознавање на минатото и сегашноста на МПЦ во хрватската средина и меѓу верниците на другите религии.

На крајот од оваа скоро тросатно заедничко дружење во духот на Асиз женскиот хор "Распеана Македонија" исполни неколку милосвучни македонски народни песни под раководство на г-жа Живка Вукова-Иванец одушевувајќи ги пристните.

Во својата завршна реч о. Ф. Јурак и се заблагодари на Управата на МПЦО "Св. Злата Мегленска" за успешната и целосна презентација, нагласувајќи го и духовно културниот дел од програмата кој придонесе за уште поцелосно согледување на македонскиот христијански дух и отвореност.

6.0.

Гостољубивиот Солун беше домаќин на традиционалната „Македонска вечер“

Во организација на културно – уметничките друштва на Македонците од Северна Грција

МАКЕДОНСКА ВЕЧЕР ВО СОЛУН

Традиционалната средба на Македонците од Северна Грција на 28 февруари, за првпат, се одржа во Солун. До раните утрински часови македонската песна ечеше од илјадниците грла на присутните во предградието на градот. На организираната „Македонска вечер“, во една голема ресторанска сала, присуствуваа околу 2.000 гости, главно, Македонци со своите семејства. Средбата, како и во изминатите години, ја организираа културно-уметничките друштва на Македонците од Северна Грција. Но, како што забележаа и самите организатори, во споредба со досегашните, на оваа средба одзивот на Македонците е најмасовен. Тоа, како што нагласуваат, е посебно значајно, бидејќи сè поголем број Македонци потврдуваат дека не се плашат да се собираат и со македонска песна да го одбележуваат своето постоење.

На средбата, која започна во 20 часот, пристигнаа гости од Солун, Воден, Костур, Лерин, Бојмица и други околни градови, главно македонски семејства. Сите тие плаќаат влезница, а собраните пари како што објаснуваа, ќе бидат наменети за финансирање на активноста на културно-уметничките друштва. Покрај големиот број гости од речиси цела северна Грција, на средбата присуствуваа и претставниците на

● На традиционалната средба, за првпат, присуствуваа 2.000 Македонци со своите семејства, како и претставници на Здружението „Виножито“

Здружението на Македонците од Егејска Македонија „Виножито“. Челниците на ова здружение не го криеја задоволството поради големиот одзив, а за присутното ведро расположение, придонесе и фактот дека средбата се одржуваше без никакви пречки од власта или некакви надворешни провокации, што според присутните гости не било случај досега. Имено, организаторите „Македонска вечер“ ја пријавиле кај надлежните власти во Солун, кои покрај издадената дозвола за одржување воопшто не го попречувале нејзиниот тек.

Пред три години одржувањето на иста ваква средба во едно леринско село било спречено од грчките власти. Но, и покрај тоа „Македонската вечер“ секоја година се организира во различен град или село, но поради можните проблеми без поголема гласност. За

првпат, средбата е организирана во Солун, што за организаторите претставуваше голем успех, бидејќи традиционалното собирање не мораат веќе да го кријат.

За веселото и на моменти растреперено расположение на гостите се погрижи шестчлената музичка група од Лерин. На репертоарот се наоѓаа исклучиво македонски народни песни, а оркестарот ги прифаќаше изворните песни што ги започнуваа најстарите гости. Па, така, не само според присуството, туку и според испеаните песни, вечерта личеше на вистински македонска. И тоа, на задоволство на сите присутни, бидејќи како што самите забележуваа, токму нејзиното организирање во близината на Солун овозможи голем број Македонци да присуствуваат на неа. Што е најзначајно не само за постарите, туку и за помладите, а уште повеќе за традицијата што повеќе години по ред ја негуваат македонските културно-уметнички друштва. За разлика од досега, ваквото собирање со македонска песна и збор во Солун, не предизвика ничиј револт, бидејќи како што изјавија и самите организатори, тие се државјани на оваа земја, но неотуѓиво е нивното право да се собираат и да го негуваат нивниот македонски национален идентитет.

К. Јанишлиев

JUČER PREDSTAVLJENA
ANTOLOGIJA »U OVOM
STRAŠNOM ČASU« NA
MAKEDONSKOM JEZIKU

ZNAK BOLI, SLUTNJA POBJEDE

17
Večernji list SRIJEDA, 18. VI. 1997.

ZAGREB - Najprevođena knjiga suvremene Hrvatske, pjesnička antologija »U ovom strašnom času« sastavljača dr. Ive Sanadera i dr. Ante Stamaća, doživjela je, uz prijevode na 15 jezika, i izdanje na makedonskom.

U organizaciji Hrvatsko-makedonskog društva i Društva hrvatskih književnika, jučer su je u Hrvatskom kulturnom klubu, uz antologičare, i prigodnu riječ veleposlanika Republike Makedonije u Republici Hrvatskoj Serveta Avziua, predstavili Anđelko Novaković, voditelj Tribine DHK, dr. Borislav Pavlovski, predsjednik Hrvatsko-makedonskog društva, dr. Dragomir Mađerić, direktor »Školske knjige«, i Eftim Kletnikov, istaknuti makedonski pjesnik, kritičar, esejist i prevoditelj, koji je s hrvatskoga preveo i ovu antologiju (a prije toga i mnoge druge hrvatske autore: I. G. Kovačića, A. G. Matoša, V. Parun, R. Marinkovića, M. Pešordu). Pod naslovom »U ovoj strašnoj čas« knjigu je na makedonskom jeziku objavio ugledni skopski nakladnik »Zumpres«.

Podsjetivši na stoljetne hrvatsko-makedonske kulturne veze (1861. u Zagrebu je tiskana zbirka makedonskih pjesama

Š promocije: nov prinos hrvatsko-makedonskim kulturnim vezama

Snimio M. LIŠANIN

braće Miladinov, a 1939. u Samoboru prva pjesnička knjiga suvremene Makedonije, Racinovi »Beli mugri«), veleposlanik Avziua je ustvrdio kako je suradnja dvaju naroda, bez zastoja čak i u vrijeme ratne agresije na Hrvatsku, danas u novom usponu. Prevoditelj Kletnikov antologiju je ocijenio hrabrom i emotivnom knjigom u kojoj su hrvatski pjesnici pokazali i estetske, ali i visoke moralne kvalitete. Dr. Pavlovski pak zbirku vidi kao znak boli, ali i trag svjetla, budućnosti koja je očito bila na strani pravednih.

M. Jurišić

DR. IVO SANADER:

Odjek bez premca

Kad smo potkraj 1991., u vrijeme najžešće agresije na Hrvatsku i pjesničkoga odgovora na nju, sastavljali antologiju - rekao je dr. Sanader - nismo ni slutili da će ta skromna knjižica po recepciji u svijetu postati najreprezentativnija hrvatska knjiga. Razloge tome valja tražiti u samom njezinu sadržaju: riječ je o Hrvatskoj 1991. godine i riječ je o reprezentaciji hrvatskoga suvremenog pjesništva. Svi prijevodi nailaze i na snažan kritičarski odjek: u Italiji je, na primjer, o knjizi ispisano 20 bibliografskih jedinica, a švicarski PEN talijanskoga govornog područja proglasio ju je knjigom godine. Pripremaju se i nova izdanja: njemačko, kinesko, američko, na esperantu... (M. J.)

ČOVJEKOVA GOLGOTSKA MUKA

Dr. Borislav Pavlovski

Makedonsko izdanje antologije U ovaj strašan čas Ante Stamaća i Ive Sanadera, u prijevodu gospodina Eftima Kletnikova naslovljene Vo ovoj strašnoj čas (Zumpres, Skopje, 1997), predstavlja čin ljudskog i društvenog razumijevanja hrvatske tragedije i uzleta pjesničkoga stvaralačkog duha koji je u najbolnijim osobnim i nacionalnim trenucima novije povijesti pronašao snage ob-

likovati razmjere svoje nesreće i upitanosti pred zlom.

Vremensko ishodište u komunikacijskom lancu hrvatske i makedonske kulturne povijesti mjeri se tisućljetnim redom veličina i predstavlja opće mjesto u europskom civilizacijskom katalogu. Temeljni kulturni kod priziva glagoljšku pismenu matricu iz ćirilometodova razdoblja što se smatra neprocjenjivim kulturo-

loškim fenomenom širih razmjera i najviših književnih standarda u rekonstruiranoj povijesnoj slici prohujalih vremena koja bilježe u svojim nacionalnim bazama podataka postojanje kraljevstava i carstava.

U razdoblju uzanad dva stoljeća, političko-nacionalni i kulturni, a prije svega književni od-

(nastavak na 17. str.)

I. Канонска визитација на митрополитот Горазд во Хрватска:

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ГРАДБА НА МАКЕДОНСКИ ДУХОВЕН, ПРОСВЕТЕН И КУЛТУРЕН ЦЕНТАР

- Од 25. до 29. април, о.г. Митрополитот Горазд, Европски епарх на Македонската Православна црква ја посети Хрватска и двете македонски црковни општини Св. Злата Мегленска - Загреб и Св. Наум Охридски - во Сплит

- Митрополито Горазд беше примен од Кардиналот др. Фрањо Кухариќ, потпредседателот на хрватска Влада др Јуре Радиќ и градоначелничката на град Загреб г-жа Марина Матуловиќ-Дропулиќ.

На иницијатива и по повеќемесечни подготовки на Управниот одбор на МПЦО Св. Злата Мегленска од Загреб и Светиот синод на Македонската Православна Црква дојде и до долгоочекуваната велигденска посета на владика Горазд. Првата Канонска визитација на Европскиот епарх на МПЦ Митрополит Горазд во придружба на отец Глигор Киселинов започна на 25 април и заврши на 29 април, при што Неговото Преосвештенство ги посети Загреб, марианско светилиште Марија Бистрица, и Сплит, каде што беше гостин на МПЦО Св. Наум Охридски. За време на оваа канонска визитација Митрополитот Горазд беше примен од Претседателот на Хрватската бискупска конференција загребскиот надбискуп Кардиналот Фрањо Кухариќ, Претседателот на Држав-

М. Горазд во Сплит

нот поверенство за односи со верските заедници на Владата на Република Хрватска, потпредседателот Др Јуре Радиќ, као и од градоначелничката на град Загреб, г-жа Марина Матуловиќ-Дропулиќ.

Митрополитот Горазд и отец Киселинов беа свечено дочекани на загребскиот аеродром од бројни македонски христијани, при што добре дојде им пожелаа члановите на Управниот одбор на Св. Злата Мегленска претседателот г. Томислав Зојчески, секретарот Драган Китановски и членовите Томислав Груески и Татјана Краљ.

Веднаш потоа, со автомобилот на амбасадата на Македонија, гостите се упатија кон загребски Каптол, каде што пред влезот на загребската надбискупија ги дочекаа монсињор Шкворчевиќ со придружбата и членот на Управниот одбор Огнен Бојаџиски.

Загребскиот надбискуп и Кардинал Др Фрањо Кухариќ особено срдечно и пријателски се поздрави и го прими Митрополитот Горазд во аудијенција, која што траеше скоро еден час и повеќе. На приемот беа и Претседателот на МПЦО Св. Злата Мегленска Томислав Зојчески, секретарот Драган Китановски и Огнен Бојаџиски.

Откако му ги пренесе срдечните и топли поздрави од Охридскиот и Македонски Архиепископ и поглавар на Македонската Православна црква Н.Б.Г.Г. Михаил на Кардиналот Кухариќ, Митрополитот Горазд изрази искрена благодарност што се овозможи оваа канонска визитација и дојде до оваа особено важна и очекувана сред-

Срдечен дочек во Загреб

ба. При тоа во средечниот и особено отворен и конструктивен разговор беа разменети информации за состојбите во двете сестрински цркви, за актуелните прашања во екуменскиот дијалог како и за положбата на македонските христијани во Загреб и Хрватска. Кардиналот Кухариќ особено се интересираше за внатрешната изградба и состојби во Македонската православна црква, за материјалната положба, за остварувањето на поголемата улога во демократската преобразба на Македонија и местото и улогата на црквата, како и за дијалогот со соседните цркви.

Митрополитот Горазд во знак на сеќавање на оваа срдечна средба откако го покани во името на Н.Б.Г.Г. Михаил Кардиналот Кухариќ да ја посети Република Македонија, му подари повеќе нови изданија на црковно христијански книги како и Библија на македонски језик со посвета на Архиепископот Б.Б. Михаил. Кардиналот Кухариќ од своја страна на гостите им дарува по една Ерузалемска Библија, што е особена реткост, преведена на хрватски језик. При тоа проф. Огнен Бојациски му ја врати на Кардиналот Кухариќ својата книга "Кронологија Охридске Архиепископии" излезена од печат 1994. г. и посветена на 900 г. за Загребската надбискупија.

По изјавите за печатот и новинарите (кои ги донесуваме во целост на хрватски језик) Кардиналот Кухариќ видливо расположен и задоволен од средбата и разговорите ја испрати до излезот на Надбискупијата македонската црковна делегација држејќи го под рака Митрополитот Горазд.

Председателот на Државното поверенство за односи со верските заедници и потпредседателот на хрватската Влада Др Јуре Радиќ го прими Митрополитот Горазд и европски апарх на МПЦ со членовите на делегацијата во резиденцијата во Назорова ул. Откако му ги пренесе поздравите на НБ- Архиепископот Охридски и Македонски, Г.Г. Михаил, изразувајќи радост и благодарност што дојде до оваа средба Митрополитот Горазд нагласи дека таа е сведоштво на традиционално добрите хрватско-македонски односи, и дека се одржува во време кога и двата народи имаат свои суверени држави во кои најпосле двете христијански цркви можат слободно да дејствуваат.

Во разговорот особено стана збор за можноста македонските христијани во Загреб да имаат можност да ги негуваат своите верски и национални традиции и култура, при што е нагласено дека Македонците во Загреб и Хрватска ја втемелија првата Македонска црвена општина надвор од Македонија во една држава од поранешна Југославија, што е прилика и мотив и за нови видови соработка помеѓу Хрватска и Македонија.

Откако беа разменети дарови, Митрополитот Горазд во придружба на г. Јуре Радиќ дадоа изјави за печатот и новинарите што ги донесуваме во целост на хрватски језик.

Нешто по 12 часот Градоначелничката на град Загреб, г-жа Марина Матуловиќ-Дропулиќ во Градска Скупштина го прими Митрополитот Горазд, отец Киселинов и членовите на УО на Св. Злата

Мегленска од Загреб, председателот г. Т. Зојчерски, секретарот Д. Китановски и Ог. Бојациски.

Во мошне срдечниот и пријателски разговор г-жа М. Матуловиќ-Дропулиќ се интересираше за работата и делувањето на МПЦО Св. Злата Мегленска, за условите и материјалните можности, при што Митрополитот Горазд ја нагласи важноста и македонските христијани во Загреб да имаат свое духовно, просветно и културно средиште каде што ќе ги негуваат своите етнички, верски и културни традиции на добробит на Хрватска и хрватско-македонските традиционално добри односи. При тоа стана збор и за можна локација на еден иден таков храм или центер, при што г-жа Дропулиќ ја нагласи готовоста да се помогне колку што се може во реализацијата на оваа иницијатива што поскоро. Пополднето М. Горазд со жив интерес ја разгледа богата и прекрасна ризница на загребската катедрала.

Др. Јуре Радиќ во разговор и размена на дарови со Митрополитот Горазд и македонската делегација

ВЕЛИГДЕНСКА СЛАВА

Македонските христијани со голема радост и одушевување не само што го дочекаа Неговото Преосвештенство Митрополитот Горазд туку цело време со љубопитност ја следее неговата активност.

В сабота, на Голема Сабота Митрополитот Горазд го крсти детето Лука Џинев во семејството на Мирјана и Дарко Џиневи што им причини на родителите и пријателите голема радост и возбуда, бидејќи тоа е прво дете во Загреб крстено од Владика.

На гладне Владиката Грозд со повеќе членови на Управата на МПЦО Св. Злата Мегленска го посети маријанското светилиште Марија Бистрица недалеку од Загреб. Пред светилиштето гостите ги дочека и средечно поздрави надлежниот отец Џиндори со своите придружници од светилиштето, пожелувајќи им добре дојде и Христос Воскресе!

Митрополитот Горазд со отец Киселинов по тоа се упатија кон олтарот на Маринското светилиште, каде што одслужија владичанска богослужба во нејзина чест - а со особено внимание слушаа за нејзиниот историјат, постоење и активности кои се надалеку познати и бележити.

METROPOLIT GORAZDA KOD KARDINALA
KUHARIĆA I MINISTRA RADIĆA

NOVA MAKEDONSKA CRKVA U ZAGREBU

Metropolit europske eparhije Makedonske pravoslavne crkve Gorazda, pod čijom su jurisdikcijom i makedonski pravoslavni vjernici u Republici Hrvatskoj, posjetio je kardinala Franju Kuharića i ministra Juru Radića, koji je obećao pomoć za izgradnju vjerskog, kulturnog i prosvjetnog centra za makedonske vjernike u Zagrebu, kako bi se oni mogli ponovno vratiti tradiciji svoje vjere

ZAGREB – Predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić primio je u petak, u Nadbiskupskom dvoru u Zagrebu metropolita europske eparhije Makedonske pravoslavne crkve Gorazda s izaslanstvom zagrebačke Makedonske crkvene općine. Ta eparhija (biskupija) okuplja makedonske pravoslavne vjernike u svim europskim zemljama izvan Republike Makedonije, prema tome i njihove u Republici Hrvatskoj. Na susretu se razgovaralo o položaju te Crkve u Republici Hrvatskoj.

Nakon susreta kardinal Kuharić je izjavio: »Najprije smo izmijenili čestitke u povodu nedavnoga katoličkoga Uskrsa i predstojećega pravoslavnog. Potom smo razgo-

varali o problemima Makedonske pravoslavne crkvene općine u Zagrebu u želji da se pomogne toj zajednici, koja broji 5000 vjernika, u njihovu liturgijakome, vjerskom i kulturnom djelovanju. Prema tome preporučili smo im da razgovaraju s Vladom. Mi u ovome ekumenskome ozračju podupiremo to nakanu da i vjernici Makedonci imaju svoje središte u Zagrebu da se ipak okupe u vjeri, jer baština je nevjere dosta nazočna svuda. Sada su moguće slobode da se opet utemele te zajednice i crkvene općine i da se vjernici ponovno vrate tradiciji vjere.«

Nakon susreta s kardinalom Kuharićem, metropolit Makedonske pravoslavne crkve Gorazda posjetio je predsjednika državnog povjerenstva za odnose s vjerskim

Kardinal Kuharić u razgovoru s metropolitom Gorazdom

Snimio: M. KEBER

zajednicama dr. Juru Radića. Nakon susreta, metropolit Gorazda izrazio je zadovoljstvo zbog obećanja dr. Radića o budućoj sustavnoj potpori Makedonskoj pravoslavnoj crkvi u Hrvatskoj, te pronalaska adekvatnog prostora u Zagrebu za izgradnju vjerskog, kulturnog i prosvjetnog centra. Metropolit Gorazda, uz kojega su na razgovorima bili nazočni i svećenik Grigor Kiselinov te članovi Upravnog odbora Crkvene općine Makedonske pravoslavne crkve u Zagrebu Tomislav Zojčeski, Dragan Kitanoski i Ognjen Bojdziski, napomenuo je kako je ovaj susret upriličen u sklopu uskrsnog posjeta metropolita makedonskim crkvenim općinama u Zagrebu, Splitu i Pulj, te istaknuo posebnu važnost obilježavanja 30. obljetni-

ce obnove autokefalnosti Makedonske crkve.

Dr. Jure Radić podsjetio je pak na zajedničke religijske korijene Hrvata i Makedonaca, ujedinjenih evangelizacijom Cirila i Metoda, te dodao kako su Makedonci prvi od svih naroda bivše Jugoslavije otvorili svoju crkvenu općinu u Hrvatskoj, što dokazuje otvorenost naše zemlje za punu slobodu djelovanja svih vjerskih zajednica.

— Svjesni smo da postoje određene poteškoće u radu vjerskih zajednica, no potruditi ćemo se da pronađemo adekvatna rješenja na obostrano zadovoljstvo — zaključio je dr. Jure Radić, još jednom potvrđivši potporu hrvatskih vlasti za izgradnju makedonskog vjerskog središta u glavnom gradu Hrvatske.

IKA, B. LUŠIĆ

PRIMANJA ZA METROPOLITA GORAZDA U SPLITU

ZAHVALA ZA POMOĆ MAKEDONSKIM VJERNICIMA

SPLIT (Hina) – Metropolit europske eparhije Makedonske pravoslavne crkve Gorazda, koji je u posjetu Makedonskoj crkvenoj općini »Sveti Naum Ohridski« u Splitu, jučer su odvojeno u Splitu primili pomoćni biskup Splitsko-makarske nadbiskupije msgr. Marin Barišić, dožupan Splitsko-dalmatinske županije Dinko Franchini te zamjenik splitskog gradonačelnika Bran-

ko Grgić.

Metropolit Gorazda zahvalio je na primanju kod msgr. Barišića, na velikoj pomoći Splitsko-makarske nadbiskupije makedonskim vjernicima, osobito na dobivanju prostora za Crkvu časnih sestara Službenica Milosrđa »Ančele«, u kojoj makedonski vjernici obavljaju svoje obrede. Tek uspostavljanjem samostalne države Hrvatske makedon-

ski vjernici, dobivši od Nadbiskupije tu crkvu, počeli su u većem broju zadovoljavati svoje vjerske potrebe budući da u pravoslavnu crkvu na Obrovu, u kojoj se održavaju obredi pripadnika Srpske pravoslavne crkve, nisu htjeli zalaziti.

Metropolit Gorazd na primanjima kod dožupana Franchinija i zamjenika splitskog gradonačelnika Grgića također je zahvalio na dobrom odnosu hrvatskih vlasti prema makedonskoj manjini koja živi u Hrvatskoj, a njegovi domaćini su istaknuli lojalnost splitskih Makedonaca, koji su, kako je rekao dožupan Franchini, odmah poduprli borbu hrvatskoga naroda za oslobođenje od okupatora i stvaranje samostalne države.

Kardinal primio makedonskoga episkopa

Zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić primio je mitropolita europske eparhije Makedonske Pravoslavne Crkve Gorazda u petak 25. travnja u Nadbiskupskom dvoru u Zagrebu. U mitropolitovoj pratnji bilo je izaslanstvo zagrebačke Makedonske pravoslavne crkvene općine »Sveta Zlata Međenska« u kojoj je bio i njezin predsjednik ing. Tomislav Zojčeski. Najvažnija tema razgovora bila je položaj Makedonske Pravoslavne Crkve u Republici Hrvatskoj.

»Razgovarali smo o problemima Makedonske pravoslavne crkvene općine u Zagrebu u želji da se pomogne toj zajednici, koja broji pet tisuća vjernika, u njihovu liturgijskom, vjerskom i kulturnom djelovanju«, izjavio je nakon susreta kardinal Kuharić i dodao da će u razgovorima s predstavnicima državnih i gradskih vlasti razgovarati o dodjeli prostora općine u Zagrebu, na što imaju »pravo prema našem ustavu i zakonima«. »Mi u ovome ekumeniskome ozračju podupiremo tu nakanu da i vjernici Makedonci imaju svoje središte u Zagrebu da se ipak okupe u vjeri jer baština je nevjere dosta nazočna svuda. Sada su moguće slobode da se opet utemelje te zajednice i crkvene općine i da se vjernici ponovo vrate tradiciji vjere«, zaključio je kardinal Kuharić.

Mitropolit Gorazd je rekao: »To je naš prvi posjet u novostvorenim uvjetima u Republici Hrvatskoj. Na početku susreta prenio sam pozdrave poglavara naše Crkve arhiepiskopa Mihaela, kao i

svoje osobne pozdrave u ovo ekumenisko i pashalno doba, te ga pozvao u posjet našoj Crkvi u Makedoniji.« Još je govorio o djelovanju makedonskih pravoslavnih općina u Zagrebu, Splitu i Pulji, te o nastojanju da se općine osnuju u Rijeci i Osijeku.

Mitropolit Gorazd u Hrvatskoj je boravio od 24. do 29. travnja u svome prvom pohodu makedonskopravoslavnim vjernicima u Hrvatskoj koji su pod njegovom jurisdikcijom budući da europska eparhija obuhvaća sve makedonske pravoslavne vjernike u Europi izvan Makedonije.

U Zagrebu je u petak 25. travnja mitropolit Gorazd imao još susrete s predsjednikom Državnog povjerenstva za odnose s vjerskom zajednicama u RH dr. Jurjom Radićem i imenovanom zagrebačkom gradonačelnicom Marinom Dropulić-Matulić, te obišao kulturne i vjerske znamenitosti grada. Izrazio je svoje zadovoljstvo obećanjem dr. Radića o budućoj sustavnoj potpori Makedonskoj Pravoslavnoj Crkvi u Hrvatskoj. U subotu 26. travnja pohodio je hrvatsko nacionalno marijansko svetište u Mariji Bistrici te istoga dana predvodio uskrsnu večernju liturgiju u crkvi sv. Roka na Rokovu perivoju u Zagrebu. U nedjelju 27. travnja bio je u Splitu, u posjeti tamošnjoj Makedonskoj crkvenoj općini. U četvrtak 24. travnja u dvorani župe sv. Blaža u Zagrebu održana je tribina »Makedonska Pravoslavna Crkva danas i sutra«, a istoga dana je mitropolita Gorazda primio je makedonski veleposlanik u RH. (J. Š.)

Ponedjeljak, 28. travnja 1997.

Split: Makedonska općina proslavila Uskrs

SPLIT, 27. travnja – Makedonska crkvena općina »Sveti Naum Ohridski« u Splitu prigodnim svečanostima u nedjelju je obilježila veliki kršćanski blagdan Uskrsnuće Isusovo – Velik den, kada makedonski narod slavi ovaj blagdan po starom Julijanskom kalendaru. Središnja svečanost upriličena je u crkvi Časnih sestara službenica Milosrda 'Ančele' sa svečanom svetom liturgijom koju je predvodio mitropolit europski Gospodin Gorazd sa još jednim svećenikom iz Skopja. Zatim je održano narodno slavlje u hotelu Zenta i u domu umirovljenika.

U ponedjeljak će njegovo Visoko-preosveštenstvo mitropolit gospodin Gorazd i njegov svećenik u pratnji predsjednice Ivone Musić Nedelkvske i drugih predstavnika Makedonske crkvene općine Sveti Naum Ohridski biti u posjeti Splitsko-makarskoj nadbiskupiji kod biskupa msgr. Marina Barišića te će biti primljeni kod župana Splitsko-dalmatinske županije Krune Peronje i u Poglavarstvu grada Splita, gdje će ih primiti dogradonačelnik dr. Dujmir Marasović. (J. S.)

VJESNIK

Split: Primanje za metropolita Gorazda

SPLIT, 28. travnja - Metropolita europske eparhije Makedonske pravoslavne crkve Gorazda, koji je u posjetu Makedonskoj crkvenoj općini »Sveti Naum Ohridski« u Splitu, u ponedjeljak su odvojeno u Splitu primili pomoćni biskup Splitsko-makarske nadbiskupije msgr. Marin Barišić, dožupan Splitsko-dalmatinske županije Dinko Franchini te zamjenik splitskog gradonačelnika Branko Grgić.

Metropolit Gorazd zahvalio je na primanju kod msgr. Barišića, na velikoj pomoći Splitsko-makarske nadbiskupije makedonskim vjernicima, osobito na dobivanju prostora za Crkvu časnih sestara Službenica Milosrda »Ančele«, u kojoj makedonski vjernici obavljaju svoje obrede.

Отец Циндори му го представува локалитетот на Марија Бистрица на Владиката Горазд и македонската делегација

По разгледувањето и заедничкото фотографирање, отец Циндори гостите ги задржа на ручок - посен се разбира! За време на ручекот беа разменети и срдечни здравици:

- Ова е, ако се не лажам, прва посета на еден македонски црковен високодостоинственик и прва посета на еден православен архијереј на ова Светиште, што му чини чест и обврска, истакна отец Циндори, искажувајќи му благодарност нз Митрополитот Горазд за литургијата на Голема Сабота, - ние сме особено радосни и верувајте оваа посета је толкуваме како знак во нашите идни односи и сохристијанска љубов. Во тоа име дозволете да Ве даривам со еден медалјон на Марија Бистричка.

- Мајка Богородица е заштитничка на животот, на се што е Крстово создадено на овој свет, таа е голема заштитничка и на македонскиот народ, за што сведочат бројните храмови и љубовта кон неа. Таа секогаш ни дава сила и поткрепа. Затоа ние овде се чувствуваме како дома, во нејзините прегратки кај нашите христијански браќа. Дозволете и јас скромно да Ве дарувам, му се заблагодари на отец Циндори, Митрополито Горазд, запишувајќи се потоа во спомен хрониката на ова Маријаско светилиште.

Митрополитот Горазд, о. Киселинов и отец Циндори пред олтарот на Марија Бистрица

Пред олтарот на Марија Бистрица заседничка слика на Митрополитот Горазд, о. Киселинов, о. Циндори, г-жа Лјилјана Наумовска, г. Т. Зојчески со супругата, г-жа Стојанка Тежак, г-жа Виолета ... г. Огнен Бојаџиски и г. Драган Китановски

Отец Циндори домаќин и управител на маријанското светилиште Марија Бистрица го дарива Митрополитот Горазд

Владиката Горазд со о. Г. Киселинов пред спомен плочата за посетата на Папата Иван Павле II. во Загреб, во загребската катедрала

Г-жа М. М. Дропулиќ, градоначелничка на Загреб во разговор со Митрополитот Горазд и членовите на Македонската делегација

Амбасадорот г. Сервет Авзиу во срдечен разговор со Митрополитот Горазд и г. Т. Зојчески во придружба на г-жа Лјилјана Наумова и о. Киселинов

Вечерта во црквата Св. Рок се беше полно со македонски христијани кои желно го очекуваа Владиката Гораазд. Љубето бе пресејно кога неговата единствена појава се представи и одекна - Добре ни дојде Владико!

Велигденската литургија беше особено свечена и милозвучна со пеенјето на "Езерки" и "Распеана Македонија" а посебна важност и дадоа присуството на отец Лабаш, жупникот на Св. Блаж од Загреб како и гркокатоличкиот свештеник со двајцата придружници на гркокатоличкиот хор.

Поздравна беседа до Владиката Горазд одржа петседателот на МПЦО Св. Злата Мегленска Томислав Зојчески (ја донесуваме во целост).

Велигденска вечера во ресторанот "Под мирне кровове" за Митрополитот Горазд и организаторите приреди благодарниот христијанин Ангел Николовски, кој другиот ден в недела и го одведе во Сплит на тамошното Велигденско сретение што го организираа домаќините МПЦО Св. Наум Охридски.

Ог. Бојациски

Во семејството Гиневи, Владиката Горазд го крсти малиот Лука придржан од кумата Божена Гинева

Владика - господин Горазд АРХИЕРЕЈ НА МПЦ ЗА ЕВРОПА

Од 25-29. 04. 1997 година ја направивме првата канонска визитација на суверена Република Хрватска, и многу сум задоволен како архиереј на Македонската православна црква за Европа што ги посетивме нашите црквени општини св. Злата Мегленска во Загреб и св. Наум Охридски во Сплит, и со нашите црковни одборници на чело со претседателот г-дин Томислав Зојчески од Загреб и неговите браќа од управата, секретарот, благајникот и потпретседателот и членовите на управниот одбор ги посетивме најглавните места во Република Хрватска. Како прво римокатоличкиот кардинал во Хрватска др. Фрањо Кухариќ, после тоа отидовме во поглаварството на град Загреб кај г-ѓа Марина Матуловиќ-Дропулиќ, а после тоа исто така бевме и кај претседателот за верски прашања на Република Хрватска г-дин Јуре Радиќ и имаме ветување дека навистина ќе ни излезат во пресрет за давање на локација за изградба на духовно-културно просветен центар на сите Македонци што живеат во Загреб и цела Хрватска.

И ние во оваа прилика им благодариме на сите браќа, црквените одборници и браќа македонци кои масовно ги посетија светите служби што ги одржавме во Загреб и Сплит и ги поздравуваме со велигденски поздрав Христос воскрес, Господ да им даде мир, здравје, среќа и долг живот, да бидат единствени, Македонците да бидат сложни, и само во слога можеме да направиме македонски духовно просветен центар и ќе бидеме посилни и појаки како библиски народ и библиска дружава суверена Република Македонија.

ВО ТОА ИМЕ УШТЕ ЕДАН ГОЛЕМИ ПОЗДРАВИ ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ - НАВИСТИНА ВОСКРЕСЕ, МНОГУ ГОДИНА ДА ЖИВЕЕМО И ДА РАБОТИМЕ, Вие да бидете вистински амбасадори македонски, во оваа втора ваша татковина, суверена Република Хрватска.

ЗАБЕЛЕЖИЛ:
МАРЈАН ГИГОВСКИ

Господине Претседателе,
Томислав Зојчески

Ова прилика Ви се заблагодарувам за срдечниот и гостољубив прием и престој во вашата средина, и ве молиме пренесете ги срдечните поздрави и од мојот придружник и сите членови на управниот одбор и монсињор о. Владимир Станковиќ со сестринството во "Каритас".

На крај уште еднаш поздрав на сите во управниот Одбор и сите браќаа и сестри Македонци со Велигденски сеправославен поздрав:

Христос Воскресе!
Со Божји благослов,

Томислав Зојчески, дипл. инж.
Председател на МПЦО

“Света Злата Мегленска” Загреб

Ваше високопреосвештенство, Драги браќа и сестри, Велечасни жупниче,

Голема е мојата радост што можам, во името на Управата на Македонската православна црковна општина “Св. Злата Мегленска” од Загреб, во името на сите верници и во свое лично име, да Ви пожелам - “Добредојде”; во Република Хрватска и во нејзината преубава меропола - Загреб. Ова е прва каноска посета на еден великодостојник на Македонска православна црква во Република Хрватска и затоа нашите срца се исполнети со неизмерна среќа, што можеме денеска помеѓу нас да Ве пречекаме Вас - архијерејот на европската епархија на македонската православна црква и од Вас го примиме Божјиот благослов.

Во Република Хрватска денеска живеат десетина илјади македонци, од кои повеќе од половината во Загреб, дојдени тука пред повеќе години, по втората светска војна. За сето тоа време и покрај врските со војата татковина, ние Македонците од хрватска ги имавме прекинатото скоро потполно врските со својата македонска православна црква, зошто во бившата Југославија, од многу познати причини, не постоела услови за формирање на цркви на македонската православна црква надвор од Македонија. Дури по создавањето на самостојна и независна Република Хрватска, после тешката татковинска војна за слобода и независност, се створија такви услови. Благодареејќи на полното разбирање од страна на црковните и државните власти од Република Хрватска и Република Македонија, на 24. мај 1993 година, на денот на Светите Кирил и Методиј, се одржа првата Богослужба на македонски јазик во Загреб. Веќе кон крајот на истата година се оснива нашата црковна општина Св. Злата Мегленска, како прва македонска православна црква во република Хрватска. Потоа се формираа и црковните општини во Сплит и Пула. Сето тоа овозможи ние верниците-Македонци од Република Хрватска да можиме денес слободно да ја исповедаме верата на нашите дедовци и татковци на својот мајчин македонски јазик, што представува битен фактор за сочуванијето на нашиот национален идентитет, далеку од старата татковина.

Оваа прва посета на вашето Високопреосвештенство ќе допринесе за натамошно јакнење на верата во Господа Исуса Христа кај сите наши верници, како и на јакнењето на врските помеѓу нас верниците-Македонци од република Хрватска, со нашата света Македонска православна црква. Се надеваме дека со Божја помош Вашата посета ќе овозможи да ги зацврстиме темелите на нашата црква и побрзо да решиме некој од прашањата за натамошниот развој на нашата црковна општина, а пред се за изградбата на на-

ша македонска црква и осигурување на постојан свештеник.

Ние верниците Македонци од Хрватска сме особено среќни што Вашата посета во република Хрватска се остварува во јубилејната година кога се одбележува 30-годишнината од возобновувањето на автокефалноста на Македонската православна црква, како канонска наследничка на славната Охридска Архиепископија, чии што темели во 9-тиот век ги удрија Светиот Климент и Светиот Наум, славните ученици на Светите браќа Солунци. Зошто културните и други врски помеѓу Хрватска и Македонија потекнуваат уште од времето на Светите браќа Кирил и Методиј и од времето на славната Охридска книжевна школа, што ја основа Светиот Климент охридски и дека борбата за сочувување на национална независност, богослужба на национален јазик и употреба на словенска азбука, се заеднички одлики на двата народа во текот на историјата. А првата словенска азбука-глаголицата, што ја создадоа светите Браќа Кирил и Методиј, најдолго се задржа во практична употреба. Тие врски помеѓу двата словенска народа продолжија во текот на вековите, така што во 1861 година, со неизмерната помош на ѓаковачкиот бискуп Јосип Јурај Штротмајер, во Загреб беше печатен Зборникот на македонски народни песни на браќата Дмитар и Константин Миладинов.

Затоа средбите што ги имавте со високите представници на римо-католичката црква и државните органи на Република Хрватска, помеѓу кои со неговата узоритост загребаскиот надбискуп Кардиналот Др. Фрањо Кухариќ, со потпредседателот на Владата Др. Јуре радиќ и со градоначалничката на град Загреб, госпојата Марина Матуловиќ-Дропулиќ, како и молитвите што денес ги упативте на мајката Божја Бистричка, се гаранција дека оваа Ваша посета ќе биде посебно забележана во историјата на долгогодишните плодотворни односи помеѓу хрватскиот и македонскиот народ во целина.

На свечаната Богослужба што ќе ја водите вечерва во нашата црква “Св. Злата Мегленска”, по повод најголемиот наш христијански празник Велигден, ќе се слушнат молитве на нашите верници Божјата милост да ги озрачи светоклимента чедата на нашата Македонска православна црква и донесе мир и среќа во сите наши домови. Молитвите ќе бидат упатени и за лична среќа и долг живот на Вашето Високопреосвештенство, за долг и среќен живот на Неговото Блаженство Архиепископот Охридски и Македонски господинот Михаил, за долговечност на нашата Света Македонска православна црква, а во слава на нашиот Господ Бог Исус Христос.

Милостивиот Бог нека ја благослови Вашата посета во Република Хрватска, наш Владико Горазд, за добробит на сите Македонци, на сите граѓани од Република Хрватска и на сите луѓе со добра воља во светот.

На 26. Април 1997 година Голема Сабота

nosi znatno su intenzivniji od naših reduciranih spoznaja i slutnji. Paradigmatički primjeri su hrvatska izdanjadviju stožernih knjiga za makedonsku književnost i kulturu uopće. Riječ je o zborniku makedonskih (većinom) i bugarskih (manjinom) narodnih pjesama objavljenih pod naslovom B'lgarski narodni pesni 1861. godine u Zagrebu, zahvaljujući idejnoj i financijskoj potpori, kako napisao Konstantin Miladinov, "Vaše preuzvišenosti i presvetosti" dakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera te zbirci od dvadeset i tri pjesme Koče Raci-na (Koste Apostolova Soleva) pod naslovom Beli mugri (Bijela svanuća) što je otisnuta 1939. u samoborskoj tiskari Antuna Špuler-a i usuprot rigoroznoj cenzuri i zabrani starojugoslavenskih vlasti distribuirala svojim i danas odanim čitateljima.

U makedonskom kulturnom ozračju hrvatska je kultura, a naročito njezina pisana riječ, ostavila znatna traga koji se mjeri desecima pa i stotinama prijevoda i kazališnih predstava. Osmjelio bih se tvrditi da nema značajnijeg hrvatskog književnika koji nije doživio svoje makedonsko izdanje. U memoriju mnogih generacija makedonskih učenika i studenata upisana je radost čitanja i gledanja na pozornici (pa i danas!) hrvatskih klasika: od DRŽIĆA i GUNDULIĆA, do MAŽURANIĆA i MATOŠA, MIROSLAVA KRLEŽE i IVANA GORANA KOVAČIĆA, kao i brojnih naših suvremenika.

Dizajnerski i grafički impresivna antologija suvremene hrvatske ratne lirike Ive Sandera i Ante Stamaća Vo ovoj strašen čas pridružuje se spomenutoj i impozantnoj biblioteci hrvatske književnosti na makedonskom jeziku za čije bi dešifriranje kulturološkoga značaja trebao cio znanstveni tim kako bi se utvrdio obujam njezine višeznačne nazočnosti u makedonskoj kulturi koja je u njoj prepoznala duhovno srodstvo i visoke estetske kriterije, ozbiljnost te kultiviranost misli i izričaka. Ovim izdanjem makedonska se javnost upoznaje sa specifičnim izrazom i iskazom o ekskluzivnom svjedočanstvu hrvatske tragedije koja je opisana kao ljudski krik na zgarištima vlastitih domova i domovine.

Ova je zbirka nalik sklopljenim rukama koje su znak čovjekove molitve i vjere. Istodobno je star-

ozavjetna i novozavjetna. Ona je opće i pojedinačno iskustvo i svjedočanstvo o nesreći i nadi, gubitku i boli, ali i trag svijetla u tmini europske povijesti na koncu drugoga miolenija. U njoj je lako prepoznati slobodarski duh hrvatskoga pučanstva koji nastoji sačuvati bogate tragove prošlosti što su pretvoreni u povijesne fragmente. U toj su izrazito dualističkoj konfrotaciji sile mraka zgasnule pred snagom svjetla kao simbola obnavljanja i rasta. Budućnost je bila još jednom na strani pravednih.

Eminentni je makedonski poet i prevoditelj, gospodin Eftim Kletnikov, prepoznao tanane drhtaje pjesničke/ljudske duše koja želi zagrliti svoju domovinu i drago biće kako bi ih sačuvala od poniženja, bola i stradanja. Znao je svojim prevoditeljskim umijećem autentično oblikovati tu muku jednoga vremena u makedonskom jeziku što je navikao na jauke i boli, ali i osporavanja. Makedonske riječi i njihova

značenja u punom su suglasju s hrvatskim izvornicima. One su vjerodostojan izraz misli i poruka hrvatskih pjesnika koji su stali na branik domovine osebujnim instrumentarijem za obranu. U makedonskoj, kao uostalom i u hrvatskoj povijesti, zapisano je premnogo pojedinačnih i kolektivnih tragedija da ne bi ova hrvatska bila prepoznata u svim njezinim jezovitim dimenzijama.

Hrvatsko pjesništvo ispísalo je u ovoj agoniji novu tematsku maticu nacionalne književnosti što svojom ljudskom i umjetničkom osebujnošću iskaza nikoga ne ostavlja ravnodušnim prema turbulentnom razaranju duhovnih i materijalnih dobara a ponajviše čovjeka začetog u ratnom vihoru. Neke od pjesama iz ove antologije već su duboko u našim srcima, pa treba vjerovati da će naći svoje mjesto i u rcima makedonskog pučanstva koji je oduvijek znao prepoznati čovjekovu golgot-sku muku.

U Zagrebu, 16. lipnja 1997.

g. Servet Avziu-Veleposlanik Republike Makedonije u Hrvatskoj

POZDRAVNA RIJEČ

Poštovane dame i gospodo,
dragi prijatelji

Osobita mi je čast i zadovoljstvo što vas mogu pozdraviti u ovom domu umjetnosti gdje smo se okupili iz jednog divnog povoda ugradimo još jedan kamenčić u veliki mozak koji su, još prije Strossmaera, počeli slagati Braća Miladinovići, a nastavio Kosta Racin i još mnoga velika imena dalje i novije prošlosti. Teško je čak i nabrojati sve one divne ljude, pisce, umjetnike i glazbenike čija djela su utkana kao materijalna ili duhovna dobra u prošlost i sadašnjost naših naroda.

I danas ću, sa ovog mjesta ponoviti često izricajnu misao- jer to je istina koju treba imati na umu- naše dvije zemlje i naši narodi nikada nisu bili neprijatelji i to je, verujem, veliki zalog kojeg treba njegovati i nadograđivati. Mi to, a vjerujem da i vi dijelite moje mišljenje, vrlo uspješno i činimo, jer naše veze nikada nisu prekidane, a naša se suradnja odvija gotovo bez zastoja. Čak i u ovom okrutnom ratu, na, metnutim ovoj lijepoj zemlji, pronađeni su putevi da se surađuje, započinjajući tu suradnju u oblasti gospodarstva, oblasti znanosti, pa sve do oblasti kulture.

Odluke dviju zemalja za suradnju u svim oblastima rezultirale su potpisivanjem 17 međudržavnih ugovora, među kojima je i ugovor o kulturnoj suradnji.

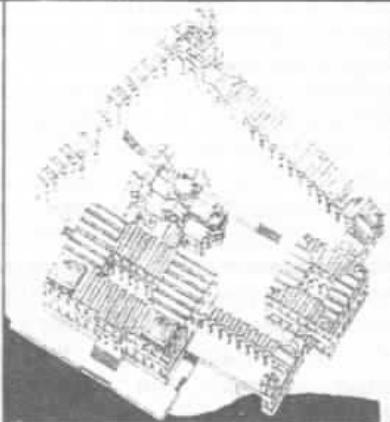
Ta se suradnja odvija, možda ne onim intenzitetom i razlikošću kojom bismo mi željeli, ali moramo imati na umu da su ovo takva vremena koja nam nameću druge prioritete. Ipak, možemo nabrojati gostovanja kazališnih umjetnika, pojedinaca i cijelih ansambala, učešća na međunarodnim festivalima u Hrvatskoj odnosno Makedoniji, na likovnim kolonijama, filmskim festivalima, izložbama itd.

Ova antologija gospodina Sanadera i gospodina Stamaća samo je jedan od projekata, kojeg će vjerujem slijediti i drugi poput onih koje nam priprema naš uvaženi profesor dr. Boris Pavlovski, a koje ćemo nadam se uskoro moći imati pred sobom.

Sa željom da bude još ovakvih promocija zahvaljujem vam na pozornosti. Hvala.

РЕТКОСТИ

За делото
"СВЕТА СОФИЈА
Катедрален храм
на охридската
архиепископија"
од БОРИС ЧИПАН
(СИГМАПРЕС И
АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ
Скопје, 1996)

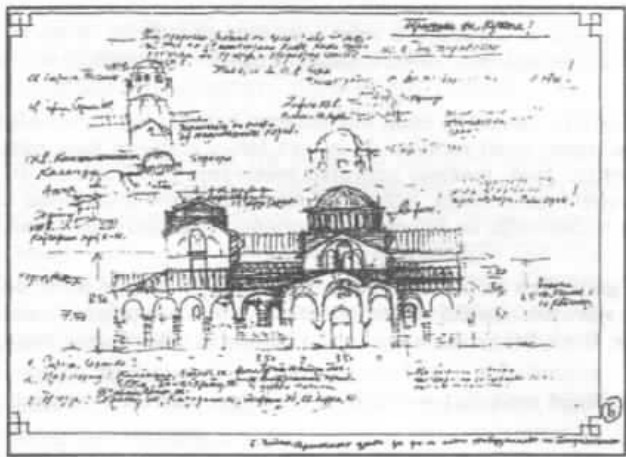
Во летописот на културата на македонскиот народ оставени се повеќе белези на постоење и делување од мајстори и прото-мајстори. Денес, почнува да се втиснува уште еден белег, преку мисла, збор, цртеж и книга од прото-мајсторот Борис Чипан, градител, конзерватор, педагог, професор по архитектура и историја на уметноста,

КНИГА ПОД ВИГ

љубител и познавач на музиката и литературата; ренесансно надарена личност, во чии остварувања складно се преплетуваат интелектуалното и емоционалното, рационалното сознание и интуитивното проникнување во одговорите на вечните човекови прашања: за потеклото и постоењето, или, за оние на прв поглед неважни прашања како што се вистината и среќата.

Борис Чипан го познавам скоро четириесет години (од времето кога бев студент по архитектура на Техничкиот факултет во Скопје). Од секогаш ми наликувал на византиец, проштевајте, поточно кажано на ромеец, - необичен патрициј, можеби како потомок на конзулот Петрониј, кој љубел девојки од Хераклеја. Денес, со својата става, со својствен од ритам, наведната и турната глава напред, со перчиња побелена коса кои се спуштаат на челото, в вистинска жива слика на стар "декадентен" римјанин, поточно, - ромеец, мошне учен, и во класичен дух образован ретор. Од тоа можеме да воочиме дека е: организиран како римјанин, образован и култивиран како антички македонист и верник како славо-христијанин.

Во неговата љубов и вера во историјата има нешто очајнички, кое го компензира со љубов кон традицијата. Огорчен од животот и попарен од искуствата, сè уште има искрена детинска љубов за Охрид. Вљубен во тој стар град, (на традицијата посветен), каде над разиграните куќи, испокршени и вкрстени, лежи сенката на чудното минато, а по старите кратки улличички одекнуваат чекори на ретките минувачи во

ритам на жал за изумрените архиепископи и цареви.

Борис Чипан го љуби Охрид, и Св.Софија, неодлучно, - со очајничка љубов можеби со повеќе љубомора отколку љубов! Така на самиот почеток од книгата, преку најавата "Копнеж", ќе се исповеда: "... Растев во еден град каде на секој чекор се сопинав на остатоци од историјата... Св. Софија беше мистерија на моето детство, а сега е тага по години што одминаа". Денес кога толку многу се глуми објективно, кога мали личности зборуваат и пишуваат ни најмалку лично, туку шаблонски и подлизурковски,

личната, предизвикувачката поза на Борис Чипан несомнено е не само интересна, туку и мошне корисна појава во нашиот културен и јавен живот. Сведно, дали е неприфакан и оспориван, или почитуван и популарен меѓу колегите, - тој е како фелтон во нашите саботни или неделни весници. Молам за разбирање, и моето сведочење да не се смета како приказ на книгата, туку само како добредојде за оваа необична книга, која по многу нешта ги надминува сите жанрови, описи или толкувања кои се однесуваат на катедралата Св. Софија.

Пред нас е, имено, едно своевидно литературно, архитектонско-урбанистичко и археолошко дело, кое е музикално (има слух), а почива на деликатна искреност на една авторска личност, која има што да каже, а во исто време добро знае дека вистината не е ништо помалку убоита од тането на било кое оружје, па затоа никаде во празно не го ни употребува тоа оружје. Со оваа книга Борис Чипан ќе направи извесни луѓе да бидат среќни, меѓутоа не секогаш, најчесто усреќени ќе бидат непознатите, не секогаш колегите, не секогаш познатите, не секогаш пријателите. Без обвина и патетика: апсурдот е во тоа што најдобри пријатели ни се непознатите, онака,

✻ "... Растев во еден град каде на секој чекор се сопинав на остатоци од историјата... Св.Софија беше мистерија на моето детство, а сега тага по години што одминаа..."

како што ни е непознатото во творештвото! Тоа Борис Чипан го знае, и така се однесува! Ова е книга разговорна; во потрага по самата себеси. Во неа има лесни муабетени, и напори работите да се испеглаат или препеглаат, датираат и антидатираат за да се добие појасна претстава. На скокотливите прашања кои ги упатуваат лутата осичка, умниот љубопитен ѓавол, а и добродушниот лабратор, одговара умен и учен човек со свои принципи и достигнувања, меѓутоа не чиновнички, туку како слободен и немирен патник, истражувач на траги, кој сам си отвора патишта до повеќе светови и сознанија, свестен дека каде и да стигне ќе најде по нешто, - и од себе! Од странците на оваа книга зборува човек кој како дете ја сокривал тагата, како младич креирал пријателства за во животот, како зрел човек умеел да проштева, како научник да освојува факт по факт служејќи се со имажинација, а како професор не пропуштал ни еден час да биде соговорник и да се искажува едноставно и јасно.

Ќе се обидам сосема накусо да направам да издвојам што е тоа посебно ново и особено важно во оваа толку необична книга. Ова не го правам сам, туку со помош на рецензентите, кои ја препорачаа книгата за печатење, д-р Петар Миљковиќ - Пепек и д-р Коста Балабанов.

- прочитана е подземната археологија на споменичкиот комплекс со добро аргументирани тези, преку стратиграфска "формула" со која е утврдена историската словитост.
- даден е научно-иследувачки придонес кон "опус македоникум" (теза на Миљковиќ - Пепек), преку миницуозно опсервирање на архитектурата како фасаден опус, комбинација на камен и тула од везовите на народните носии.
- поставена е нова теза за храмот во 9. век.

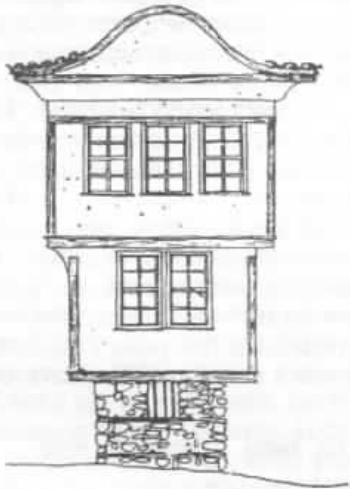
- извлечена е и формирана архитектонска анализа за двете фази во 11. век, - направена е прва аргументирана реконструкција на храмот со трансепт и кубе.

- презентирани е големата реконструкција со изградба на параклиси над страничните кораби во 13 век.

- согледана е катедралата Св. Софија како составен архитектонски дел на Архиепископската палата, како архитектонско - урбанистички комплекс во крајбрежниот простор на градот Охрид.

- поставена е нова теза за османлиското уривање на христијанските симболи - кубината.

Во критичарската пракса, денес, најчесто се употребува украсната придавка "капитално" дело, па од неконтролирана и честа употреба првобитната смисла на оваа синтагма значително е намалена. Од овие неважни причини нема да ја употребам таа синтагма. За мене ова е книга ПОДВИГ, како единствен стручно-научен потфат од архитектурата, урбанизмот, археологијата и историјата. А, кога веќе станува збор за ПОДВИГ, да го поврземе со ПОДВИЖНИШТВО: монашка состојба што може да се примени и за одделни научници и творци, бидејќи определува трудољубовист, откажување, служење на својот завет, а покрај сето тоа и скромност. Сметам дека сето ова го краси авторот на ова дело - ПОДВИГ, за кое можеме да кажеме дека колку е монографија, толку е хронографија за историјата, и градот Охрид. Авторот се чини тоа го знае, па од таму историјата на својот народ ја набљудува во светлината на идеи, преку провиденија и цели на моралната законитост на општествените збиднувања, каде сепак моралистичката тенденција не ја поништува историската веродостојност на ваквиот книжевен род и стил. Ако е тоа така, тогаш јас би можел и да прифатам дека ова дело е, и, хронографија, од историски состави во 14 поглавија.

Неколку збора и за оригиналните цртежи во книгата. ... Кај архитектот, цртежот е како акт, дело, дејство, процес во оформувањето на едно остварување и ја има сета дразливост на едно ликовно творење со специфичен уметнички израз. Архитектонскиот цртеж го среќаваме од дамнина. Се потсетуваме на архитектонските цртежи со записи од Леонардо, од Микеланџело, белешките и цртежите од Корбизие од патувањата по Балканот. Кај Борис Чипан цртањето е како читање, како учење, мерка со која може да се одмерува вистината. Сликерот црта да го исполни просторот. Скулпторот црта за да го отстрани. Архитектот црта и исцртува да го спои универзалното со поединечното.

Човекот зема прво залет, а потоа скок. Ова е долг скок, на кого му престоел долг залет и сигурен отскок. Оваа книга трајно ќе го одбележи името на Борис Чипан.

проф. Жидко ПОПОВСКИ

Dr Goran Kalogjera:

SVE RACINOVE LJUBAVI

"Uzimam tvoje ime kao moje, a za to ti poklanjam besmrtnost"

Veles, oktobra 1928.

K. Racin

Mnogobrojna i raznovrsna literatura o makedonskom pjesniku Racinu, prikazuje ga uglavnom kao mladog i radinog autodidakta, čovjeka mnogih moralnih i etičkih principa, buntovnika, revolucionara, samozatajnog književnog djelatnika, zatvorenika i ilegalca pa čak i političkog disidenta. Baš zbog takvog pristupa Racinu, generacije Makedonaca ali i brojni štovatelji njegovog poetskog izričaja izvan Makedonije pamte ga i poznaju isključivo kao radnika - intelektualca, revolucionara, partijskog aktivista i pjesnika socijalne poezije. Rijetki su oni koji su imali prilike upoznati i nešto drugačijeg Racina, atoga koristimo ovu priliku da ukažemo na jednu do danas još uvijek sasvim nerazjašnenu stranu ovog pjesnika i to onu intimnu. Kakav je bio Racinov odnos prema ženama, jesu li ga interesirale, da li je bio voljen ili nije, postoje li neke žene u njegovom životu i koliko su one uopće značajne za konačno oblikovanje njegovog ljudskog i pjesničkog profila.

Prva Kostina mladenačka, odnosno dječaka simpatija bila je mlada velešanka Magdalena Toševa, učerica, koja je zbog bolesti napustila Veles, ali je za svoja boravka pobudila prvu iskrnu ljubavne patnje u mla-

dog Soleva. Njegove početničke ljubavne izjave spram mlade Velešanke uočljive su u pismu, koje joj ovaj započinje riječima "Obožavana g -ce Magdalena", da bi između ostalog napisao i slijedeće: "Magdalena, Vi me tako umilno pogledujete, tako me pivlačite, da ja se prosto ushićavam. Pogledima streljate. Mislim na tebe danju i noću. Ne mogu da Ve zaboravim. Strahovito ste me privukli Vašim nežnim čarima."¹ U ovim se još uvijek djetinjim izljevima nježnosti teško može prepoznati budući pjesnik ali zaljubivi dječarac svakako.

Svoju će zaljubivu prirodu Racin ponovno demonstirati u još jednom pismu, također umilne prirode, ovaj put upućeno novoj simpatiji. Bila je to kći posjednika hotel restorana u Velesu, smještenog na smoj željezničkoj stanici. njeno je ime bilo Danica Miladinović, a pohađala je velešku gimnaziju. Koristeći i ovaj put nešto korektniji srpski jezik Racin joj se obraća s Danice, da bi potom nastavio: "Plamičak ljubavi vatre koji sam kod Vas prvi put dobio, još gori. Osobito ste je raspirili poslednih dana. Nisam mogao da Vas zaboravim; i akonisam na Vas stalno mislio, ipak nisam mogao da zaboravim Vaše ime, Vaše lake gracije, stroge oči i Vaš stasit glas. Nemoguće je Vas zaboraviti."² Interesantan je sam završetak pisma u kojem Racin stravstveno uzvikuje: "Ja Vas volim, hoću s Vama ljubavi. Volim Vas do groba! Odgovor pišite i dajte meni osobno."³ Komentar nije potreban, no možemo ponovno ustvrditi da Racina privlače mlade veleške srednjoškolke, te da unatoč svom poslu grnčara nalazi vremena da ih zamjećuje pa čak i da da se u njih zaljubljuje i piše im naivna mladenačka pisma, prepuna nebuloza o besmrtnoj ljubavi, čežnji i patnji. U svakom slučaju simpatično i sasvim normalno za njegovu dob.

Književnim je povjesnicima ali i čitateljima poznata velika Racinova ljubav, Rahilka (Raca) Firfova, koja nikada ničim nije uzvratila na njegova udvaranja. Također Velešanka, mlada je Firfova svojom ljepotom pomutila razum mnogim veleškim mladićima pa tako i devetnaestogodišnjem Racinu. Velik broj pisama, dopisnica, stihova upućenih Firfovoj ukazuju na snažnu romantičnu ljubav mladog grnčara, koji nikada nije smogao dovoljno hrabrosti da joj osobno izreče svoje osjećaje, već se sklanjao iza svojih napisanih rečenica i stihova. Uostalom nakon višemjesečnog suđenja koje je završeno u Splitu 1929. godine, Racin se prilikom svog povratka u Makedoniju⁴ iz nekoliko hrvatskih gradova javlja Firfovoj: "Ako me se slučajno još sećate - primite ovo za uspomenu sa mojih odiseja", ili "Ponoć tiha, čarobna, kao plava kosa... Blesavi mesec i raspevane zvezde putuju sa mnom (drugovi moji!) na gordom jarbolu okačene kao obelisk, dok more šumi... šumi... Ah, vizije, San, Pratiš me i ovde senko mog uma, kroz ovu noć, dok plače krv u venama mojim za one ludo prokockane dane za krikom od Bola i plamenom ljubavi - za dva oka i dve usne... Ismejaj me. Reci da sam lud. Oh što mogu - to moja krv me gonil!"⁵

Dolaskom u Zagreb Racin također nalazi vremena javiti se Firfovoj: "A ovde sam došao sav slomljen od metaforičkih vidika mora, simfonijom i asimilacijom jedne Mašte, jednog Sna i jedne Vizije apsorbiranu od prošlosti u vremenu februar - jun - i počeo ponovo tražiti sebe, izbaviti se iz svega tog (odnosno Tebe) i naći Novo... Nisam mogao. Tebi sam prodan za večnost: ovde me tako zovu imenom, oni ne znaju da si Ti..."⁶ Ovom treba još pojašnjenje; još u prvom godištu časopisa Kritika za 1928. godinu Kosta po prvi put upotrebljava svoj pseudonim RACIN, čije značenje poseb-

no pojašnjava u "Antologiji bola": "Uzimam tvoje ime kao moje, a za to ti poklanjam besmrtnost"⁷, što znači da ime voljene, Rahilke (Race), postaje njegovo umjetničko ime Racin, dakle njen, Racin. Ni razglednica iz Beograda u koji dolazi iz Zagreba nije ništa manje ispunjena gorčinom neuzvraćene ljubavi: "Neznam što ćeš pomisliti kad te budem ponovno ugledao. I neznam što ću ja: no znam samo da neće biti kao pre, i da će biti nešto jače... Ah, nesretnice! Pomisli da sam te ludo voleo, i krv sam ti dao, i ime i sve... a ti si me ismejavala... Sad me zaboravi: pokušaću to i ja. Budi samo obična drugaica."⁸ Ovim se rečenicama Racin konačno oprostio od svoje jednogodišnje muze, djevojke kojoj je uputio brojnestihove i duge rečenice natopljene ljubavnim pregnućem, ne imavši pritom dovoljno hrabrosti ni da joj ih zapisane i imenovane kao "Antologija bola" osobno preda.

A sve je to počelo godinu dana prije u Velesu, kada je Racin opčinjen ljepotom srednjoškolke, istkao svoju jedinu ljubavnu zbirku, koja istina nema nikakve umjetničke vrijednosti, ali je nepobitan dokaz njegovog zaljubivog, impulsivnog, emotivnog i ljubavnog života. Antologija bola sastoji se od 24 pjesme i 34 sačuvane dopisnice, koja u zajedništvu s pjesmama predstavlja jednu organsku cjelinu. Sagledan u cjelini ovaj Racinov ljubavni pojam predstavlja ispovijedno-kontemplacijski žal za neuzvraćenom ljubavi i ponavljam, nema nikakve umjetničke vrijednosti, ali je zato vrijedan uzorak za procjenu Racinovog ljubavnog života. Pjesme i tekstovi na dopisnicama posvećeni i upućeni Rahilki, prepuni su patetike, uzvika, zavjeta, pretnji, molbi, nerimovani su i pisani na tri jezika, srpskom, bugarskom i makedonskom. Racin, ne zaboravimo ipak samo devetnaestogodišnji mladić, stravstvena je i emotivna ali isto tako sramežljiva osoba, koja želi biti voljena ali nema dovoljno hrabrosti to i ostvariti. Racin će zbog toga obožavati njen lik, dodirivati mjesta koja su dodirivale njene ruke, ljubiti klupu na kojoj je ona sjedila, pisati joj pisma svojom krvlju, no neće imati snage predati joj osobno svoje stihove, nego će za to zamoliti njenu prijateljicu. Racin nema smjelosti prići mladoj, razigranoj i koketnoj srednjoškolci, već ju promatra izdaleka a potom joj u mraku svoje sobe kroji "pjesni ljuvene" koje nisu ništa doli puko i usplamtjelo deklamiranje nesigurne i senzibilne Racinove osobnosti:

*"Mislim na Tebe... Simfonija noći
Tajanstveno mi uleva slast...
Ljubav me mori... u njenoj moći,
Od, kako je silna za tobom strast..."*

ili

*"Noćas sam grlio klupu,
na kojoj si ti danas sedela.
O kako bi bila zapanjena
Kad bi me samo videla"*

ili

*"Kad padne mrak - ja postajem rob čežnji i Požuda
i pesnik lika, zanosnih očiju i malih usana...
... O, kako tada želim da sam ma i cipela na tvome
telu
samo da sam u njegovoj blizini!"...*

(Antologija bola - Zapisi o besmrtnoj ljubavi)

Da ne bih ispaao usamljen u negaivnoj procjeni ovih Racinovih stihova pozvat ću se na ocjenu nesumnjivog autoriteta kada je riječ o Racinu, prof. Petra Kepeskog, koji je o zbirci rekao sljedeće: "Riječ je o dva-deset i četiti intimne pjesme gotovo bez iakave umjetničke vrijednosti", dodavši tome učestalu afekciju i želju za emotivnim rasterećenjem. Pritom moramo biti pošten i ukazati na velike probleme na koje je Racin nailazio, a to je kako doživljaj koji se uobličio u jednom objektivizirati u drugom jeziku.

Prepiska između Koste Racina i Nevenke Vuić ukazuje nam na još jednu racinovu vezu, koja je za razliku od ostalih bila zrela, produhovljena i tjelesna. Nevenka Vuić bila je djevojka iz pogresivne srpske obitelji intelektualaca, u kojoj su se govorili strani jezici, svirao klavi i postojala vrlo bogata biblioteka. Nevenka Vuić bila je ona djevojka koju je Racin zamolio da preda njegovu zbirku Rahilko Firfovoj, dakle također srednjoškola. No za razliku od kokete Firfove, Vuićka je bila ozbiljna, senzibilna i umna djevojka, koja je imala razumijevanja za racinov osebnijni životnisvjetonazor, njegove slabosti i mane, ali je isto tako uočila njegove umjetničke i ljudske kvalitete koji su je privukli mladome pjesniku. Njihova prepiska, u većini Nevenkina pisma, ukazuju na duboka i istinska čuvstva koje su gajili jedno za drugo, za planove koje su htjeli realizirati te svjedoče o jednoj kompletnoj vezi muškarca i žene. Racin piše: "Ah! kako bih da deliš ovo mesto pored mene! Dao bih ti jednu ruku da se nasloniš, glavu bih ti stavio na prsa, i dok te drugom budem milovao, šaptao bih ti, tako dugo... Od, reci, mila moja Nevenka, kako bi ti bilo fino! - Znaš li ti kako ti je lepo ljubiti i biti ljubljen! Čeznuti za jednim bićem, koje isto tako za tobom čezne. Ja to nisam znao. bar ne tako stvarno. Ali sam sada srećan: nevenka, tome si me ti naučila, to si me ti, najzad, učinila konačno srećnim..."⁹ Nevenkini odgovori sofisticiraniji su, misli stilski ujednačenije, promišljanja i izraz asociraju na najbolje forme epistolane proze: "Ti si prvi čovek s kojim sam ja htjela biti ovako intimna. Ja neću da potcjenjujem osećanje drugih ljudi prema meni, ali toliko inteligentnog i nesebičnog razumevanja za ženu, niko dosad nije imao kao Ti."¹⁰ I u trenucima svoje bolesti ona mu piše istinski ljubavnu prozu: "Samo da svane to željeno sutra, srećo moja, dušo moja, bolna žudno moja. kako bih te volila usrećiti kako bih te volila viditi, blaženog slatkim umorom klonulog na mome uzglavlju. kočo, sunce moje, željo moja, vrela moja žudno, kako kopnim kako te želim!"¹¹ Veza s Nevenkom Vuić očito je bila nešto najbolje što se Racinu dogodilo tijekom njegovog kratkog života, no on očito toga nije bio svjestan, jer je zbog svoje posesivnosti i samoljublja dobrim dijelom uzrokovao kraj ove veze.¹²

Teško je negirati postojanje još neke žene u Racinovom životu, no ipak izgleda da neke dublje veze nakon Nevenke Vuić nije imao. Uostalom po njega je ubrzo nastupilo razdoblje vrlo opasno po njegovu osobnu sigurnost, tako da vjerovatno nije imao ni vremena a ni prilike da se dalje veže uz neku ženu. U biti nesretan u svojim vezama, Racin nije imao ni prilike ni vremena da se nešto više posveti sebi i svom intimnom životu, premda je u biti bio čovjek vrlo zaljubljuje i romantične prirode.¹³

Kao solidan znanac Racinova života i djela usudio bih se reći da je u Racinovom umjetničkom životu postojala žena kojoj je posvetio prekrasne stihove, govoreći kroz njih o sudbinama mnogih mladih žena koje je

imao prilike susresti na svojim brojnim putovanjima diljem Makedonije. ime joj je Lenka i ima posebno mjesto u duši i srcu svakog Makedonca. U toj se pjesmi Racin dokazao kao velik lirik i vrstan znalac ženske psihe. Lik Lenke Racin je predstavio biografski, vrlo detaljno sa svim fizičkim promjenama koje Lenka doživljava. U toj pjesmi Racin sustavno i pedantno, sekvencijski postupno i smireno priča priču o Lenki, koja u okviru pjesme ne djeluje ni sladunjavo ni naivno već nadasve naturalistički. Koliko su poznanstva i veze s drugim ženama utjecale na stvaranje Lenkina lika teško je reći, no ustvrditi se mora da je Racin tijekom svog životnog puta sazrijevao i kao pisac i kao muškarac. U svakom slučaju stihovi o djevojci Lenki predstavljaju i kulminaciju njegovog intimnog pjesništva, kroz koje se Racin predstavlja kao rijetko dobar znalac ženske nutrine, kao vječni zaljubljenik i nesretni ljubavnik:

*"I noću dok je mesec
grob njen svilom ovijao
vetrić je tihi nad njome
žalosnom tugom vejavao:
'Zašto mi, zašto ostade
košulja nedotkana?
Košulja beše darovana'"¹⁴*

1 AMANU, F. K. Racin, 24; prijepis i u AM f. Racin, k. 1, pisma. Pismo je napisano nepravilnim srpskim jezikom.

2 AMANU, f. K. Racin; 23; adresirano je na Danicu Miladinović učenicu gimnazije u velesu i potpisano s K. Solević.

3 Isto.

4 Split, 3. 3. 1929.

5 Split - Sušak, paluba parobroda "Beograd" 4. 3. 1929.

6 Zagreb, 6. 3. 1929.

7 Ristovski, Blaže, Kočo Racin, str. 27, Makedonska knjiga, Skopje, 1983.

8 Beograd, 8. 3. 1929.

9 Ristovski, Blaže, Kočo Racin, str. 251, Makedonska knjiga, Skopje, 1983.

10 Isto, str. 253.

11 Isto, str. 253.

12 U prepisci je vidljivo da joj je tijekom veze Racin počeo predbacivati da ga laže i ne voli, što ona u potpunosti negira. Prekidu ove veze doprinio je i potpuni bojkot Racina od strane Partije, čega se izgleda morala pridržavati i Nevenka. Njena je sudbina u biti bila tragična, nakon visokih funkcija nakon rata zaršila je na Golom Otoku, a potom se skrasila u Beogradu.

13 Dr. Pavlovski ukazao mi je na mogućnost na jednu romantičnu Racinovu avanturu s jednom mladom damom iz Splita, no unatoč mom pomnom proučavanju tog dijelica njegovog života o tome nisam našao nikakvih podataka, što ne znači poznavajući njegovu zaljubljivu čud da do toga nije došlo.

14 Prijevod vlade Uroševića upotrijebljen u studiji B. Koneskog "Lenka" pjesma koče racina, knjiga treća, mladost, Zagreb, Svjetlost, Sarajevo, 1982.

SVJETLO I SVJETLOST MATERINSKE RIJEČI

Ogden Bojadžiski

Iz znanih i nezvanih zagonetnih dubina prošlosti, nikada do kraja i objektivno protumačenih, često obavijenih legendom i mitom, ispunjenih prisvajanjem, negacijama ili apologijom, rijetko vidjenih onako kako je doista bilo, sve do naših dana dopire violentno Svjetlo biblijske Misije braće Kirila i Metodija: Svjetlo čudesne homogalaktike koja svojom zadivljujućom snagom ustrajava na kozmogonijskom putu unatoč Scilama i Haribdama, koje su joj stajale na putu i danas zrači i oplemenjuje otvarajući horizonte i vertikale humanizma bez premeća.

Kronologija Misije, koja je postala datum u povijesti gotovo svih slavenskih naroda, bez obzira na apologetiku i prisvajanja koje već 150 godina predstavljaju grubu i skoro ispolitiziranu realnost, nositeljima i tvorcima Misije ukazala je čast da budu proglašeni supokroviteljima Europe, Poslanicom Pape Ivana Pavla II 1980 g. I to je bio Znak na putu u Emaus, na onim krhkim, ali jedino mogućim stazama ekumenizma, čiji su duhovni začetnici neprijeporno bili Sveta braća.

Povijesna je znanost, a osobito slavistika, pridonijela rasvjetljavanju i tumačenju njihova života i djela, njihove važnosti za gotovo sve slavenske narode i opći povijesni tijek europskog prožimanja. Malo je muževa koji su tako snažno i duboko utjecali i utječu, ne samo na povijest europskih naroda, već i na prosvjetu i kulturu, rekli bisno na opće civilizacijske tijekove. Možda zvuči pretenciozno, ali malo je naroda koji se mogu pohvaliti identitetom i personalitetom patrijarha svoga jezika, svoje pismenosti i kulture. U mnogih su se ta sjećanja izgubila, ili ih jednostavno nema, kod drugih su postala dio neke opće arhetipske povijesti, dok kod Slavena, osobito onih koji baštine glagoljicu i rabe posebno kirilicu, nema neizvjesnosti i nepoznanica. Svi dostojanstveno i ponosno izgovaraju imena svete Braće: Kiril i Metodij!

Životopisne pojedinosti, razvoj i sljed njihova jedinstvenoga povijesnog traga, djelo i djela, učinci i rezultati toliko su znani da ih ne treba posebice i detaljnije navoditi. Znanost je osobito pridonijela da se daleko više zna o njihovom radu i djelovanju u Moravskoj i Panoniji, rimskim dijalozima i papinskim enciklikama, tako da je manje autora koji su nastojali i nastoje tragati za počecima Misije, za epicentrima njena nastajanja, rekli bismo, rađanja. Daleko je više onih koji koračaju utrim stazama mlade slavističke znanosti (bečko-praške provenijencije) i njenih nacionalnih depandansi, koji vješto i znalački isčitavaju i tumače već poznato, bojeći se mogućih spekulacija ili hipotetičkog i kritičnijeg rezanja elementarnog tkiva, a to su Žitja, i traganja za možda drugačijim vide-njem povijesne kršćanske i bipolarne polifonije vremena i prostora u kojem je njihovo genijalno djelo iskrillilo.

Dopustite upravo zato, nekoliko elementarnih kronoloških podataka iz tradicionalnog i opće prihvaćenog repertoara: braća Konstantin i Metodij rođeni su u Solunu (Terme ili Thesalonika, Salonika) grad koji je utemeljio 315 g. pr. Kr. makedonski kralj Kasander, u obitelji drugara Lava i majke Marije (navodno slavenskog prijevka) Metodij oko 815, a Konstantin oko 827 godine. Prema obiteljskom statusu pripadali su visokom srednjem sloju, što je za bizantske prilike otvaralo mnoge mogućnosti od kojih je najvažnija bila školovanje. Oba su se brata ško-

lovala na tada najboljim i najuglednijim školama Soluna i Carigrada - Konstantinopolisa. Visoko obrazovanje pretpostavka je intelektualizmu, ali ne i obveza. Njihove obrazovne mogućnosti i duhovne kvalitete omogućavaju im da vrlo brzo i funkcionalno se uključe u krug dvorski značajnih ljudi toga doba. Lav Matematik, glasoviti duhovnik Fotija, kao i mnogi drugi profesori izuzetne i ugledne Mag-naure - Carsko sveučilište čije je temelje položio davne 325 g. Konstantin Veliki utemeljitelj Bizanta.

Vrlo mladi, Braća prema tadašnjoj dvorskoj tradiciji i strogim pravilima dvora, postaju osobe od izuzetnog povjerenja. Zanimljivo je da mnogi poznavaoци i tumači njihova životopisa nisu podrobnije obratili pozornost na jedan usputni detalj iz Žitja; Braća su dobar dio vremena provela na znamenitom maloazijskom Olimpu, gdje se nalazilo u to vrijeme jedno od najznačajnijih sjemeništa - Polyhron. U Polyhronu nije mogao doći bilo tko. Prema utvrđenim pravilima carigradskog dvora i Patrijaršije ovdje su se školovali i osposobljavali samo izuzetni ili oni koji to obećavaju. U hijerarhijskoj piramidi dvora i patrijaršije, još iz doba Konstantina velikog, a osobito Justinijana, uvedeno je zvanje i status poznat pod imenom sinkel. Sinkeli su bili ljudi institucionalno vezani za dvor i Patrijaršiju, no personalne promjene na vrhu nisu utjecali na njihov status i položaj. Sinkeli su bili neka vrsta najobrazovanijih i najpućenijih u tajne tehnike vladanja i funkcioniranja bizantske vlasti. Bili su ne samo kao časnici (oficiri) za vezu, već i graditelji i arhitekti vidljivog i nevidljivog opstanka Carstva, Dvora i Patrijaršije. Bili su umnogome posebni i izuzetni.

Za našu temu je osobito zanimljivo to da istodobno u zapadnom djelu carstva, s izuzetkom maurske Španjolske, Magnaura (carsko sveučilište) nema svoje pandane kod Britanaca, a još manje kod Franaka, a da o Sasima i sličnima ne govorimo: Karlo Veliki tek gradi svoj imperij, uči čitati i pisati kako bi zahvaljujući Papi, omogućio otvaranje prvih kršćanskih sjemeništa i učilišta, ne samo za molitve, nego da bi djeca učila Riječ i Pismo Božje.

Poznate su Arapska i Misija među Hazarima (Kazarima), Konstantina, kao što je manje poznata Metodijeva misija među Slaveni u zaleđu Soluna, u Suhoj i Strimonu. Uspjeh prethodnih misija, pojedinačnih, kao da je iščekivao mogućnosti, izazivao Vrijeme i Prostor za zajedničku i Treću misiju.

I danas kod nekih pristupa u tumačenju preduvjeta misije, u opisivanju tadašnjeg europskog ambijenta, osobito na relaciji Zapad i Istok, odnosno Rim i Carigrad, postoje određene nedobronamjerne tendencioznosti. Možda su one plod nedostatne informiranosti ili pak neznanja i nepoznavanja objektivnih odnosa; a možda su obična retrospekcija suvremenih ili uobičajenih pogleda, ili duha stvarenoga posljednjih 150 g. transponiranog unatrag, bez želje i nastojanja da se minucioznije shvate neki procesi bez predrasuda i recidiva nasljeđa.

Duboko sam uvjeren, a nadam se da nisam i usamljen, da će ipak doći, a čini mi se da to vrijeme dolazi, kad će se na određena protekla razdoblja izvršiti neke korekcije u tumačenjima. Naravno ne zbog kozmetike već zbog objektivnijeg prikazivanja mnogo toga što je danas izraz jednog europocentričkog gledanja na povijest i njezine tijekove. U tom smislu mnogima će se pružiti mogućnost za drugačijom ulogom od one koja im se inače pripisuje. Uslijedit će jedna, rekao bih, revalorizacija ranoga srednjega vijeka, pa tako i nekih drugih razdoblja, gdje će se objektivnije prikazati ne samo neki narodi ili procesi, već i njihovo mjesto i uloga, osoba čija imena i prezimena izgovaramo časno ili s predrasudama.

Predpovijest Treće Misije, misije Svete Braće Konstantina i Metodija, zaslužuje nekoliko riječi.

Pojava i širenje kršćanstva, kršćanski pluralizam sve do prvog Sabora u Niceji, izrastanje moćnog Bizanta i traganje Rima za svojim novim ili arhaičnim identitetom, obilježila su gotovo pet stoljeća europske povjesti, na ovaj ilionaj način. Pojavom kršćanstva, osobito njegovim proglašavanjem državnom religijom na Istoku, i manje na Zapadu, u doba Konstantina Velikog, ništa više nije moglo biti isto i ništa više neće biti isto. Dijalektika povjesne dinamike u prostoru i vremenu, u najvišem redu stvari, u kozmogonijskoj spirali događanja, iznova će osnažiti načelo jedinstva u razlikama, posebice kad će se na povjesnoj pozornici pojaviti Islam i završiti treća seoba naroda, odnosno doći do demografske stabilizacije na euroazijskom prostoru sve do Džingis-kana i pobjedonosnih, ali tragičnih i katastrofalnih križarskih ratova.

Jeruzalemsko kršćanstvo, nakon Petrove i Pavlove Misije, nakon Efesa i Aleksandrije, krenut će nijansiranim ozračjima u diferencirani realitet. Upravo taj diferencirani realitet shvaćen ne samo kao geografija, kao zemljovid, već kao duhovno i mentalno, kao diferencirana tradicija u prostoru i stvaralaštvu, izazivat će ponajprije nespornu, a zatim i neshvaćanja zbog nepoznavanja, a zatim i do trajnih konfrontacija i katarzi. Rodit će se i animoziteti. Primarnost egzistencije i koegzistencije u jedinstvu različitog zamjenit će sekundarnost egoističkih interesa, sujeta, megalomanije, mitomanije, iskrivljavanja i robovanja tla i krvi. Upravo u predvečerje jednog takvog povjesnog scenarija, dogodit će se posljednji humanistički intermeco Svete braće. Osluškujući što se zbiva u srednjoeuropskom predprostoru i dalekim kafkaskim stepama, Bizant će kroz dve misije preispitati svoje odnose i strategiju budućnosti, uvjeren da se na Zapadu Rim sve više okreće sebi, osobito nakon Klodovika i merovinga. Povremeni ekscesi oko još uvijek nedovoljno cizelirane kršćanske dogme, kako na Istoku tako i na Zapadu, i oko primata Pape ili Patrijarha, Bizant ne ocjenjuje dramatično, pa čak i onda kada Rim iznova želi utvrditi svoju jurisdikciju na Ilirskom poluotoku ili među nadošle Slavene u srednjoeuropskom bazenu. Jeli Bizant, odnosno Veliki Fotije, podcjenio Franke i Sase, teško je utvrditi, ali je činjenica da nije htio ratovati pa u dogovoru s Rimom šalje Misiju. I danas se mora naglasiti da je Misija braće imala dvojaki značaj, s jedne strane diplomatsko-politički, a s druge kršćansko-prosvjetiteljski. Već tada ona je izgubila aktualni diplomatsko-politički značaj, ali ovaj drugi nadmašio je onaj prvi, utkavši novi smisao shvaćanja i poimanja do tada neprosvjeljenih naroda, omogućivši rađanje i sazrijevanje novih i drugačijih kultura i civilizacija koje su objektivno, htjele to ili ne, morale shvatiti, tada ili kasnije svoju međuovisnost, upućenost i jedinstvenost u razlikama kao temeljni uvjet ne samo egzistencije već i koegzistencije.

Ono što Misiju izdvaja i daje joj poseban pečat jest svakako njezina predhistorija.

Solun je kao grad oduvijek bio mediteranski biser s polivalentnim značenjem: ovdje su se oduvijek dodirivale niske kulture kopna s visokim predantičkim i antičkim duhovnim dostignućima mora i voda. I u doba antičkog svijeta bio je tzv. "drugi grad". To je ostao i u doba ranoga kršćanstva i tihe židovske penetracije preko obala Egeja sve do kraja Bizanta kao sile, a da ne govorimo kako je snažno djelovao kao "drugi grad" u vrijeme Otomana. I danas u suvremenju Grčkoj igra ulogu "drugoga grada", mada u mnogočemu je bio i ostao preteča.

Slavenska najezda doprila je sve do Peloponeza, ali nigdje nije ostavila toliko vidljivih tragova sve do današnjih dana, kao u Solunu. U njemu je potpisan prvi, povjesno relevantan, Ugovor između Slavena i Makedonija i moćnog Bizanta o njihovom trajnom ostajanju u miru, (VI st.). Slavensko zaleđe omogućilo je Solunu ne samo da bolje živi i traje, već i da obnovi svoj život i stva-

ralački potencijal, da se tu u blizini Terme rodi prva kršćanska Riječ i Slovo na slavenskom jeziku Suhe i Strimona, upravo u vrijeme Metodijeve misije, koja je, kako nam pripovijestaju Žitja, trajala desetak godina. Upravo iz Žitja saznajemo da je cijeli Solun "glagoljao slavenski" i da je Metodij znao taj jezik. Rinhini, Draguviti, Sagudati, Strumjani plemenski savezi Slavena prihvaćaju bizantski način života, prihvaćaju egzistenciju i koegzistenciju, usvajaju Evandjelja, opirući se jeziku Romeja i kao da mole Metodija da Slovo Božje može bolje doprijeti u njihove duše samo ako je na njihovom materinskom jeziku!

Slavene su evangelizirali misionari Rimske Stolice gotovo do 732 g. kad je konačno carigradski Dvor u granicama postojećeg carstva, omogućio jedinstvenu jurisdikciju carigradskog Patrijarha, ugledajući se u tome na Rim. Usporeni proces evangelizacije zadavao je brige Bizantu sve do trenutka dok se nije ustanovilo da slavenski knezovi i njihovi podanici ne odbijaju Evandjelje ni zbog čega drugog nego zbog nerazumijevanja jezika-molitve, ne isključujući i druge motive i razloge. Državna bizantska dominacija s jedne strane i jezično kulturna s druge, za Slavene su bili teško prihvatljiva sinteza. Nedostatak domorodnih duhovnih misionara i klirika za Carigrad će biti snažno i duboko upozorenje. U doba Bizanta pet jakih episkopata djeluje na području teme Makedonija od kojih je najpoznatija Justinijana Prima (535 g.) i Solunska episkopija. Možemo li sumnjati, iako nemamo čvrstih dokaza i podataka, u dobru kršćansku namjeru ili inicijativu soluskog episkopata prema Carigradu da se nešto na tom planu poduzme i izmijeni. U tadašnjem Bizantu, u to vrijeme, ne vlada duh helenofilizma i jezičke i etničke isključivosti. Tek stoljeće kasnije on će poprimiti ekspanzionističke i netolerantne obrise s praktičnim posljedicama. Bizant je još uvijek u to doba, impresioniran svojom univerzalnošću i vladanjem cijelom ekumenom - nastanjenim civiliziranim svijetom.

I upravo je iz te oaze i baze, iz soluskog zaleđa iznjedrila staroslavenska Božja Riječ i Slovo, Zapis i Prva kršćanska Molitva Gospodinu, koju je najprije Metodij oplemenio, a zatim su je premudri Konstantin i Metodij, kao božje pčele raznijeli oprašujući tadašnji slavenski svijet.

Isticanje značaja toga čina jedne buduće dinamičke i dramatične povjesne zbilje, ne bi smjelo biti znakom prvenstva ili povišene adolacije, već znakom uvažavanja i dostojanstva, znakom objektivnih materijalnih i duhovnih iskaza i dokaza, znakom negacije prisvajanja i isključivosti, netolerantnosti i nacionalromantičarskog egoizma.

Dijeli nas 1130 g. od prve Slavenske liturgije održane u Rimu, čudnom koincidencijom na Božić, koji se tada slavio 1. siječnja, kada im je umjesto Pape Nikole I, koji ih je u Rim pozvao, domaćin bio Hadrijan II, koji ih tom prigodom srdačno prima i blagoslovi, zajedno sa slavenskim Knjigama u crkvi Sv. Marije, kao što kažu Žitja "i nad njima pjevaše Svetu Liturgiju"! Znači tu je, dakle, svečano potvrđeno slavensko Bogoslužje, tu su svečano potvrđene Knjige na slavenskom jeziku, u bazilici Santa Marija Maggiore (Sv. Marija Velika). Nakon toga po zapovjedi Pape Hadrijana II, biskupi Formoza i Gauderik posvećuju slavenske misionare, neke za svećenike, iako se ne naznačuje točno koje učenike. Možemo samo nagađati koje, pa nam ponajprije prema navodu Metodijevog Žitja najvjerojatnije izgleda, bio je to Klement koji je od najranijih dana s Metodijem bio, a ovdje je zajedno s Konstantinom donio moći Pape Klementa još iz hazarske misije, što upućuje na zaključak da je taj učenik tada i uzeo Klementovo ime za svoje monaško.

Tri sveta čina u duhu Svetoga Trojstva odigrala su se iznenada ili planirano, svakako sukladno volji Svevišnjega.

Čitava ova epizoda, koja to i nije, bila je i onda pa sve do danas Datum i čin bez premca u ukupnoj povijesti ne samo Istoka i Zapada, već Svete Apostolske Crkve i europske kršćanske provincije.

Tako je definitivno srušena trojezičnost i proročanstvo Gospodinovo se doista još jedanput ostvarilo; onako kako je zapisano u Svetom Pismu, odnosno u Evanđeljima. "Ne daje li Bog kišu svima jednako? Ili zar Sunce ne sije svima? Ne dišemo li zrak svi jednako? Zar vas nije sram odrediti tri jezika, a svima drugima narodima i plemenima željeti da budu slijepi i gluhi?" - govori premudri Konstantin u Veneciji, a govor njegov, eto, kao jeka dopire do nas, upozoravajući nas i danas na elementarne činjenice: tko i u čije ime može braniti Slobodu, Istinu, Pravdu, određivati drugima sudbinu ili igrati se njome kako mu je volja, nijekati ono što je čovjeku po Božjem dano i određeno. A Konstantin govori o iskustvu Istoka, kako Armeni, Perzijanci, Abazgi, Iberci, Kazari i mnogi drugi Boga štiju i slave na svojim jezicima. Jezična polifonija Gospodu tadašnjem i strogom latinskom Rimu nije bila draga i zadugo je bila tabu tema. Što se to moralo dogoditi da je Hadrijan II bio tako benovolentan: je li naslućivao probleme i u svom latinskom stadiu ili je vidio neminovnost jedne nadolazeće budućnosti koja je podsjećala na priču o kuli Babilonskoj. Humanistički potez koji je Misiju ne samo osnažio već uzdigao autoritet Rima i Svetoga Oca snagom Duha i vjerom u mogućnost i drugačijeg odabira.

Slavenska liturgija, slavenske Knjige, slavenski svećenici i misionari uspostavili su temelje slavenske crkve čiji su patrijarsi postali Sveta Braća Konstantin i Metodij.

Papa Ivan II u svojoj Enciklici o Slavenskim Apostolima, povodom 11. stoljeća njihova evangelizatorskog djela ističe (Enciklika je objavljena prvi put i na makedonskom jeziku - 1985 g.):

"- Navistina site kulturi na slovenskite narodi go dolžat 'početokot' ili razvitokot na dejnosta na Solunskite Braća. So originalnoto i genijno sozdavanje na azbuka na slovenski jezik, tie daddo raznoviden i mošne golem pridones za kulturata i kniževnosta na site slovenski narodi... Kiril i Metodij se kako obedinuvački alki ili kako duhoven most među istočnata i zapadnata tradicija, davajki go svojot pridones za edinstvenata velika tradicija na univerzalnata Crkva. Za nas se tie obrazec i isto taka, pokroviteli na ekumenskiot napor na sestrite Crkvi od Istok i Zapad, za preotkrivanje, preku molitvi i dujalog, na vidivoto edinstvo vo sovršeno i celosno zaedništvo, "edinstvo koe ne predstavuva ni prisvojavanje, nitu pak fuzija".

Kad se govori i piše o Svetoj Braći, kultu koji je stvaran, njegovan i razvijan, uočljiva je jedna bezumna bizarnost: mogu li se zaobići crkve i freske Makedonije od IX stoljeća do danas, na kojima se nalaze najraniji i po mnogo čemu osobiti portreti ili likovi Svete Braće i njihovih učenika Klimenta i Nauma Ohridskog, može li se tek tako uz put, govoriti o gotovo jedinstvenom fenomenu Ohridske književne humanističke škole Klimenta i Nauma, o njihovim učenicima i misionarima, o onima koji su ispisali glasoviti Ohridski kodex, o ohridskim misionarima koji su širili evanđelje Vladimirovom Risujom od Krima do Kijeva i Novograda, može li se zanemarivati temeljna činjenica da su samo nakon tri godine od Klementove smrti, 916 g. ohridska braća Ivan, Mojsije i Aron Selima utemeljila jedan od najznačajnijih staroslavenskih i uopće slavenskih samostana na Gori Atonskoj, Sv. Georgija, znan kao samostan Zograf?

Primarnost glagoljice, oble i ugate, nije supstituirana samo kirilskim pismom, već jednom drugačijom kulturom koja u lingvističkom smislu, iako oaza u suvremenom svi-

jetu, zapravo je lingvistički presedan: povijest jezika, shvaćena kao temeljna povijest kultura i civilizacija, još iz svojih davnina traga za što jednostavnijim oblicima, za sintezom između fonema i znaka. U toj prekrasnoj bajci tražanja koja se zove glotogonija, Aristotel kao jedan od utemeljitelja mnogih suvremenih disciplina, darovao nam je trajne bisere, iako ne možemo i ne smijemo odbaciti vedska znanja i indijskog Paninija. Njegova sphoto kao da je doputovala i do brilijantnog Konstantina, kad je razmišljao u Polyhronu kakvo pismo stvoriti za Slavene, učenike svoga brata Metodija. Jedan fonem-jedan znak, jeli to savršenstvo, kada ništa nije savršeno?! Konstantin upravo s lingvističkog stanovišta zauzima vrhunsko mjesto u stvaranju i kodiranju jednog budućeg jezika ili jezika! Polyhronova knjižnica bila je jedna od bogatijih, pa se i danas pitamo je li možda u njoj čitao i učio od Indijca Paninija, Aristotela, Heraklita, Protagoru, Aleksandrijaca od kojih je naučio što su leksikografi, glosatori, retori i skolijasti, ili je pak konzultirao slavnog Dionysisa Tračanina. Sigurno je učio i od Rimljana, Pisciana, Donatusa i drugih.

Činjenica da je radio na tome, čak i da nije on samo tvorac, uzdiže ga i pretvara u praoca. Tako njegovo djelo i žrtva ujedno, kao i njegova brata Metodija, stječu kulturnost. A kult se može njegovati na različite načine: duhovno i nenametljivo pa sve do funkcionalističko-racionalnog i naravno glamuroznog. Makedonija i Makedonci, čini mi se da su ovaj kult uvijek njegovali duhovno i nenametljivo, kao nešto što se zna, bez čega se ne može živjeti, ali da se ne bi drugi uvrijedili, i bez preteranog isticanja. Smatralo se da je dovoljno znati.

Tradicija i odnos prema Braći u Makedoniji, zbog mnogih objektivnih, ali i subjektivnih razloga, imali su nešto specifičnije obilježje. Poznato je da su povijesne okolnosti, osobito nakon dolaska Otomana, poprimile retardirajuću tendenciju koja ne samo što nije obećavala budućnost, već je kočila i zaustavljala dinamiku povjesne spirale razvitka.

Mnoga, takozvana "kašnjenja", uzrokovana jednom začudujućom amnezijom, uzrokovat će nastanak brojnih pojmova pežorativizma koje danas nazivamo metaforično "balkan". Ispitivati i otrgnuti se od te i takve amnezije zahtjevalo je ne samo heroizam već i vanjsku naklonost, jer stvari iznutra dugo su bile tunel bez svjetla.

Jedna od vehementnih ličnosti kulturne i opće borbe makedonskog naroda za samobitnost i njegovu posebnost. Krste Misirkov u svojoj znamenitoj knjizi "O makedonskim stvarima", koja još uvijek čeka svog prevodioca i tumača na hrvatski jezik, razmatrajući aktualna pitanja ukupnog stanja Makedonije i makedonskog naroda u predvečerje konačnice za slobodu, nacionalnu emancipaciju i afirmaciju, zadire i u problematiku jezika. Pri tom on ističe: "Dobrohost prema narodnom jeziku, jer je on naš, isto tako kao i naša domovina". Paradigma koja govori sama za sebe, jer je očito da je Misirkov ne samo lingvist, kulturnog, već i povjesničar i patriot, shvaća da je jezik domovina svakog čovjeka, da je jezik izvor i utoka, biće i organizam koji živi i traje, identitet, entitet i etnitet koji obuhvaćuje ocean ljudskoga kao beskonačna voda i nezaustavljiva stvaralačka energija. Jezik materinski Misirkova je osobnost, bogatsvo tonova i nijansi koji kao Duga obasjana Suncem oplemenjuje ne samo oči već i Duš i dušu, jezik nije samo iskaz i izraz, on je melodija i ritam, svjedočanstvo i pamćenje, komunikacija i put u beskonačnost.

Govoreći o Misirkovu, o njegovom značaju u razvitku i uspostavi suvremenog makedonskog jezika, akademik Blaže Koneski, kaže: - "Jezik Misirkovljeve knjige nije ne-

ki. zaostali idiom na kojem mučaju misli - to je bogato razvijeni jezik, s poletnom i udanom rečenicom, sa sugestivnom i zreloom, muškom intonacijom. Po svojoj jezičnoj strukturi, ona je vatreni polemički spis, knjiga Misirkova je istinski poduhvat u razvoju našeg književnog jezika, jedan svjetao i nadahnuti čin u njemu, koji se ne zaboravlja i koji ostaje trajno prisutan... Otkrivanje Misirkova višeznačno je za nas, jer označava otkrivanje samih sebe. Dodir sa takvim ličnostima nikad nije statičan i bezličan. One nisu slučajno ostavile trag u zrenju jednog naroda."

Jezik Braće, od arhontovanja Metodijevog u Suhoj i Strimonu preko Moravske i Panonske Misije, utkan Klimentovom i Numovom djelatnošću, njegovan u ohridskoj književnoj i humanističkoj školi, preko jezika Braće Miladinov, Misirkova, Koste Racina, te plejade monaha, učitelja, književnika, eto, danas slavi 1130 godina blagotvornog djelovanja i učenike koji se mogu drugačije osim riječju bogatsvo kultura i književnosti različite slavenske provincije. Među njima je i jezik makedonski, koji je ironijom povjesti od najstarijeg postao najmlađi.

Na tom jeziku se u našoj suvremenosti makedonski kršćani mole, slave i raduju Gospodinu, drže svake godine svečanu liturgiju na Kirilovom grobu u Rimu i štiju učenike njihove Klimenta i Nauma. Tim jezikom stvaraju se djela, sudjeluje se u civilizacijskim tjeckovima europskog i planetarnog ozračja.

Shvaća se da nije samo dostatno znati, već da tuđe i osobno znanje moraju ostvariti sintezu i prožimanje.

Kod drugih kultura i naroda kultnost prema Braći doživljava, rekli bismo, više racionalističko reprezentativno obilježje: ovdje se mogu izuzeti češki benediktinci i hrvatski glagoljaši. Sredinom XIX stoljeća, osobito u doba nacional-romantizma, kultnost prema Braći, poprma dvojaku značajku: isticanje slovenstva i uzajamnosti između Istoka i Zapada te motiv za artikulaciju etničkonacionalne svijesti i promicanje državotvornih ideologija. Obilježja ove dvoznačnosti prisutna su i do sadašnjih dana a koji se očituju u određenoj isključivosti i patetičnoj nametljivosti i prisvojnosti. Zanimljivi su i neke pojedinosti: za razliku od Češke i Slovače gdje je kultnost postala još u XV stoljeću dio svakodnevice s naglascima na Moravsko-panonski aspekt Misije, čemu se i dans u određenim slavističkim krugovima robuje, u smislu "sve je tamo počelo" (!?) postoji i antipod: mjesto i uloga Braće značajnije se naglašavaju u preporodnoj Bugarskoj već 1850. g. kad u Plovdivu prva škola dobija ime "Kiril i Metodij" zahvaljujući Najdenu Gerovu i Stojanu Čakovu te Gavrilu Krstoviću, da bi se od 1927 godine ojačala inicijativa da se 24 svibnja proglasi državnim blagdanom. Od toga pa do eklatantne prisvojnosti neće proći dugo, kada će se tvrditi da su oni Bugari, pa čak kod nekih i da su Grci!

Svakako značajan doprinos njihovom kršćanskom kultu daje i činjenica da je već 1588 g. u Rimu u crkvi Sv. Jeroloma posvećen oltar Sv. Kiril i Metodij, odnosno da je Papa Leon XIII naredio štovanje Svete Braće u Katoličkoj crkvi 1880. godine.

Slovinci su već u XV i XVI stoljeću iskazivali štovanje prema Braći hodočašćenjem u Ashen u Njemačkoj, da bi 1777 g. ljubljanski biskupi iskazivali i javno štovanje. Osobiti značaj njihovu štovanju pridavao je biskup Slomšek koji je 1851 g. utemeljio Bratovštinu Sv. Kirila i Metoda, a već 1863 g. dao golem doprinos obilježavanju tisućugodišnjice dolaska braće u Moravsku.

U Hrvatskoj je ćirilometodska tradicija od svih zapadnih i jugozapadnih Slavena imala najdoslednije tumače i

zagovornike u hrvatskim glagoljašima i biskupu Štrosmareru odnosno Đakovačkoj biskupiji i glagoljašima Dalmacije. Izuzetno originalan projekt ostvaren je u našoj suvremenosti znanom Alejom glagoljaša (inicijativom Z. Črnja) koja se nalazi u Istri kod legendarnog Huma, a u našoj današnjici značajnu djelatnost za oživljavanje te tradicije poduzima osobito aktivno i dinamično Hrvatsko društvo glagoljaša, te Matica Hrvatska tiskanjem mnogih nakladničkih djela koja obogaćuju istraživanja nadasve goleme i osebuje hrvatske glagoljaške baštine.

U Makedoniji tradicija Kirila i Metodija živjela je i nastavila kroz djelo i lik Klimenta i Nauma Ohridskog, Joakima Osogovskog, Prohora Pćinskog, Joana Lesnovskog, Danaila Moskopoljskog, Partenija Zografskog i čitavog makedonskog nacionalnog preporoda, a osobito kroz djelovanje Ohridske Arhiepiskopije sve do njenog nekanonskog ukinuća 1767 g. te kasnije kroz rad i djelovanje crkvenih općina, da bi iznova doživjela značajan zamah nakon 1945 g. afirmacijom makedonskog jezika i kulture i objavljanjem Ohridske Arhiepiskopije u licu Makedonske Pravoslavne Crkve, utemeljenjem Sveučilišta "Kiril i Metodij" i stvaranjem Makedonske Akademije Znanosti i Umjetnosti 1967.

Razvitkom makedonskog jezika na ćirilometodskoj i klimentovoj tradiciji, ohridske književno humanističke škole, te samostanskoj prepisivačkoj tradiciji i makedonskom nacionalnom preporodu i renesansi nakon 1945 g. obnovljena je i skoro tisućljetna tradicija: obilazak groba Sv. Kirila u Rimu, tek 1967 g. Već 1970. godine Papa Pavao I prima veliku delegaciju Makedonije i Makedonske Pravoslavne Crkve čime je obnovljen most između Justinijane Prima, Ohridske Arhiepiskopije i MPC u duhovnom eku-menskom trajanju onoga što su tako proročanski započela Sveta Braća i utkali u biće makedonskog naroda Kliment Ohridski i nastavljači njegova djela i duha.

Slovo i Duh, Svjetlo i Svjetlost koju su zasijali u makedonskim brazdama Konstantin i Metodij, te njihovi učenici Kliment i Naum kao božje pčele i Apostoli jedne i jedinstvene kristove Crkve, ljubavi i dobra, omogućili su i Makedoncima da svoje stvaralačke potencijale i mogućnosti iskazuju i dokazuju na materinjskom jeziku svojih predaka Suhe i Strimona, na temeljima Asemanovog, Sinajskog, Suprasalskog Evandjelja, Ohridskog kodexa i Bolonjskog pastira, na dijelima Partenija Zografskog, Braće Miladinov, Georgija Puleskog, Grigora Pricheva, Krste Misirkova, Koste Racina i Blažeta Koneskog.

Svjetlo i svetost materinske riječi znači mudrost trajanja i postojanja, što znači vječni zapis u analima ljudskog trajanja jer "na vodi se ne može pisati", a govor bez zapisa nema trajnost u memoriji postojanja.

Svjetlo i svetost materinske riječi znače i Put Istine ma kakva ona bila jučer, danas, sutra. Zauvijek.

"I manje Svjetlo je bolje nego vječni mrak!"

Jastrebarsko-Hrašće, 24 svibnja na Dan Svete Braće 1997 godine.

* Riječ prigodom tribine posvećene 1130 godišnjici prve slavenske liturgije u Rimu (Zagreb, Kaptol 27, u organizaciji Zajednice Makedonaca Republike Hrvatske, MPCO "Sv. Zlata Meglenska" i MKD "Krst Misirkov"). Izvorna imena Braće kao što je poznato su Konstantin i Metodij, u različitim slavenskim jezicima oni imaju različitu varijantu, ovdje ih autor upotrebljava izvorno u duhu glagoljaške tradicije i kirilskog fonetskog pisma: Kiril i Metodij.

МИНЕРАЛНО - РУДНО БОГАТСТВО НА МАКЕДОНИЈА*

Др. Јован Најденовски

Македонија герморфолошки представува планинска земја, со многу клисури по бистрите планински реки и мноштво плодни котлини помеѓу планинските масиви. Планините се покриени со листопадни и црногорични шуми, меѓу кои спада, во светот познат Полистерски бор-Молика (PINUS PEUCE). Овде треба да ги спомениме пелистерските езера, кај народот познати како пелистерски очи. Тоа се Големото и Мало, езеро на надморска висина над 2000 метри. До оваа висина се протегнува и црногоричната шума, а потоа стршат голи гранитни стени-карпи до 2600 метара надморска висина.

Пелистер има уште еден куриозитет. На превојот над селото Гавато, се наоѓа извор-чешма, чија вода истекува на две страни, па се влева во два акваторија-Јадранскиот и Белморскиот Егејски. Врска со првиот е Охридско и Преспанско езеро и реката Црни Дрим, а со вториот реките Драгор, Црна и Вардар.

Останатите планински масиви и полиња обилуваат со природни феномени и убавини, а посебно се рудно богатство, самородни метали, рудни минерали, драго камење, мрамори, градежен камен, минерални и термоминерални води, јаглен, а веројатно во некоји котлини има и течно црно злато (нафта) и гас, кои што досега не се пронајдени.

Минералното, односно рудно богатство на Македонија познато е од предисториско време. Во античка Македонија во време на Филип и Александар Македонски ковани се златници по името СТАТЕР, што зборува дека златото и среброто биле познати и користени како метали во елементарно састојба.

Постојат пишувани податоци дека Балканскиот Полуостров, бил добро познат по наоѓалишта на минерали - руди, и самородни метали во Античко Македонско, Хеленско-Грчко, Римско и Византинско време на стариот век и доцна за време на селидбите на народите, а и во средниот век.

Геолошки гледано, тоа е подрачје, во кое што магматските, метаморфните и седиментните процеси низ геолошкото време биле особено пополни за развиток на разни типови на стени и рудни наоѓалишта, од кои што се добиваат минерални сировини потребни за економски и културен развиток на секоја земља.

Минералното богатство на Балканскиот Полуостров, а посебно на Македонија, која што според ценетиот и светски познат петрограф и минералог проф. др. Лука Мариќ, представува ризница на минерали, веројатно биле причина за осво-

јувачки војни од дамнини па се до денес. Во сите балкански земји, а посебно во Македонија се наоѓаат остатоци на рударење од античко, али претежно од Римско време. Покрај тоа сочувани се и могу културни споменици, па и остаци на цели градови како што се Стоби, Хераклеја Линкестис., и др.

Споменатото богатство на Македонија по врсти, количество а посебно по вредноста на минералните руди завзема високо место во светот. Тоа привлекува внимание на многу странски рударски стручњаци: патрографи, минералози, геолози, герморфолози, који што ја посетуваат Македонија и вршат геолошки картирања и даваат известиија. Ф. Брайтхаупт - 1866 год., пишува за аурипигмент (арсенски минерал) од Мајдан (Алшар) на Кожуф Планина. Алшар со времето постанува познато и знаменито рударско место во целиот свет, нагласува проф. др. Л. Мариќ - 1974 год. Овде се пронајдени руди на бакар, антимон, арсен, талиум, жива и сумпор. До осумдесетите години на 19 век, некој си турски бег ги копал арсенските руди. Во 1881 год. доаѓаат од Солун браќата Allatini - банкири и француски инг. Charteauh, кои што го купуваат рудникот и формираат рударска населба АЛШАР, наречена по приватите слогови на презимењата Allatini-Al, Charteauh-Char. Ово име е содржано до денеска. Ископаните руди на преработка се праќани во Саксонија, во фабриката Mulden кај Freiberg.

J. A. Krenner 1894 год. објавува дека во Алшар е пронајден нов минерал, кој што содржи елемент талиј и го именува како Лорандит, по магарскиот геофизичар Lorand Eotvos. Според хемискиот сосатав тоа е талиумско арсенски сулфид. Лорандитот е редок минерал и до 1974 год. пронајден е уште на три места во светот: Južen Woymin (САД), Đizikrutu во Таџикистан и Lengenbaz (Швајцарија).

Лорандитот има и голема научна вредност, така што Алшар станува интересен за светската наука. Во Аустралскиот весник Today (Денес)-1963 год. пишува Маријана Иванова приказ под наслов: (Пат до средиштето на сонцето) во кој што нагласува: "Рудникот Алшар е единствено светско наоѓалиште на талиумови минерали што може да помогне за откривање на тајната на постанокот на звездите".

Со лорандитот, можат да се "уловат" неутрините честички, што настануваат на сонцето.

Проектот "Лорекс" може да даде одговор на прашањето-какви се термонуклеарни реакции се случуваат во сончевото јадро (јатка).

Најдобар и за сега единствен природен детектор на неутрините е талиумот.

Идеата за испитување на лорандитот во таа сврха, потекнува од познатиот американски нуклеарен физичар др. М. Фридман. Во Македонија прифатил и ја спроведува др. Т. Иванов. Во последниве години се работи на тој макро-проект (Лорекс), кој што ја проучава можноста за детекција на сончевите неутрини, преку лорандитот. На овој проект работат многу научни работници од Македонија, Словенија, Србија, САД, Русија, Австрија, Германија и Франција.

Заради политичката ситуација настаната по деведесеттите година, контактите на земјите

вклучени во проектот беа до некаде замрзнати-прекинати. Македонија се појавува како иницијатор на повторно координирање на учесниците и прганизира собир-конференција во организација на Факултет од Штип. Тоа е четврта меѓународна конференција на "Лорекс". Првата конференција била одржана во Мунхен 1985 год. а следните две 1988 год. и 1900год. во Дубровник. Изостанокот на Хрватска, на четвртата конференција е разбирлив, а дека нејзини научници биле застапени докажува податокот за учеството двата собира во Дубровник. Немаме нови податоци за сегашната работа на овај важен проект. Обновувањето на традиционално добрите односи помеѓу Хрватска и Македонија ќе допринесат и за добра соработка кај научниците од една друга страна.

Истражувањето на Алшар се продолжува. По откривањето на лорандитот, набргу е пронајден нов минерал, који што покрај талиумот содржи и антимон, па претставува талијанско, арсенско-антимонски сулфид, именуван е како *vrbait*, по прашкиот минералног Карел Врба. Овај минерал до 1974 год. не е пронајден никаде во светот. По доцните анализи покажале дека содржи и жива.

Во најново време, Алшар од порано познат само по *agipigmentot* и *realgar*, па лорандитот и *vrbaitot* станува проучен уште по два нови минерала: рагинит и пикополит, исто така неоткривени никаде на друго место во светот. Досега во Алшар се откриени или (единаест) талиумови минерали, а веруваме дека ќе бидат пронајдени и други. Новите минерали заедно со лорандитот, сигурно ќе допринесат за откривањето на тајната на еволуцијата на вселената, а можеби ќе доведат до промена на сите досегашни теории како што нагласува и М. Иванова.

Голема заслуга во истражувањето на Алшар има др. Тома Иванов, који што и самиот откри три минерали и тоа: *raginit*, *ragapierotit* *rebult*. Последниот е заеднички со колегата му В. *Rebula* по чија смрт му го дава и името.

1971 год. во Црн Камен крај Прилеп, Д. Радусиновиќ и Ц. Марков пронајдоа уште еден минерал, наречен македонит. По (стр 5) хемијски состав оловно-титанов оксид.

Покрај Алшарските минерали, кои што претставуваат голема реткост во светот, а имаат големо значење за развитокот на науката, Македонија обилува и со други минерални сировини. Истите ќе ги претставиме првенствено според економски важните метали: Бакар, олово, цинк, железо, манган, кром, алуминиум, антимон, живо сребро (жива) злато, сребро, платина, ураниум и др.

БАКАРНИ МИНЕРАЛИ. Постои цел низ бакарни минерали од кои што се добива тој драгоцен метал, многу потребен во индустријата и важен за економскиот развиток на секоја земја. Значајни минерали се: халкопирит, халкозин, боронит и многу познатите, по убавите бои, син азурит и зелен малахит.

Познати наоѓалишта се: Бучим и Боров Дол во околната на Радовиш. Има појави и во злетовско-кратовската рудна област и во пелагон-

скиот блок во поширокото подрачје на Нежилово и Плавник.

ОЛОВНО - ЦИНКОВНИ МИНЕРАЛИ: Најпознати и најраспространет се галенит и сфалерит. Поедини премероци во заедница со кременот ги красат могу минеролошки збирки во светот. Економски вредна наоѓалишта се Саса - Тораница крај Крива Паланка, под Руен Планина и злетовско-кратовската вулканска област.

Оловно-цинковните руди ги пратат племени-тите метали злато и сребро во економски количества.

ЖЕЛЕЗНИ И МАНГАНСКИ МИНЕРАЛИ: Железото спаѓа меѓу најраспространетите метали во Земљината кора. Застапено е во различни минерали, како што се сулфиди, оксиди хидроксиди, кархонати, силикати и др. Доада и во могу разноврсни стени (карпи), који што ја изградуваа земјината кора.

Важноста на железото за развитокот на секоја земја има големо значење. Тоа е вградено во темелите на човечката цивилизација, па и едно дамнешно епоха носи име железно доба.

Покрај тоа, железото е важно и за живите организми. Застапено е во хлорофилот на листата од растенијата и во хемоглобинот во крвта на луѓето и животните.

Железни минерали во Македонија има скоро во сите нејзини делови. Некој места носат и име по него, како: Дамир-Хисар (железни планини), Дамир Капија (Железна врата) и др.

Големи наоѓалишта се пронајдени во источна и западна Македонија. Во источниот дел ќе го споменеме рудникот Дамајан, сместен меѓу Штип и Радовиш. Главни руди се магнетит и хематит, пропратени со пиротин, пирит и хелкопирит. Процентите резерви се окду десет милиони тони. Со приближно исти резерви е и наоѓалиштето "Буковик-Пехчево", претежно лимонитна руда.

Железни руди има во подрачјата Ржаново, Бојанчиште и Градец. Во Ржнатово, кое што се наоѓа 40 километра западно од Гевеглија има и руди на никел, па заедничките резерви изнесуваат околу 100 милиони тони.

Гигантски лежишта на железно се пронајдени во западна Македонија-Тајмиште крај Кичево со 200 милиони тони и Слечче-Жван (Дамир Хисар) 12 милиони тони. Главни рудни минерали се сидерит, шамозит и лимонит.

Железните руди ги следал манганските минерални руди. Позначајни наоѓалишта се откриени во пошироката област на планината Бистра-Стоово и Цер кај Дамир Хисар.

АЛУМИНИУМСКИ МИНЕРАЛИ: Алуминиумот се јавува како битен состав во многобројни стени во надовршеноит дел на земјината кора. Иако е бројот на минерали со алуминиј во стениите голем, мали број има рудни минерали од кои што се вади за индустриски потреби. Главни минерали за добивање на алуминиум се: бенит, дијаспор и хидраргилит или джипсит во истоимени боксити. Наоѓалиштата се во седиментните стени претежно варовници. Иако овие стени се доста застапени во Македонија, наоѓалишта на боксит не се пронајдени.

МИНЕРАЛИ НА ХРОМ, АНТИМОН, ВОЛФРАМ, МОЛИБДЕН, ЖИВА И УРАН: Овие минерали се примарно застапени во еруптивните стени, кои што во Македонија завземаат големи простори.

Хромитот е главен минерал за добивање на хром. Откриен е во серпентинитите на северни Урал 1798 год. од истраживачот Сојмонов.

Познато наоѓалиште е Редуша во подножјето на Шар Планина, а потоа Лојане и Рабово крај Валандово.

Хромитот е пропратен со племенити метали: Платина, иридиј, Осмиј и др.

АНТИМОН: Главен минерал е антимонит. Се наоѓа заедно со арсенските руди аурипигмент и реалгар - Алшар, или со минералите на железо, бакар, бизмут, цинк, сребро и др.

ВОЛФРАМ И МОЛИБДЕН: За волфрам главни минерали се шелит и волфрамит, кои што се наоѓаат во гранитните стени. За молибден молибденит - во дацитански стени. Молибден има и во минералот Вулфенит заедно со олово. Наоѓалишта има во Родопскиот масив.

ЖИВА: Нејзин минерал е цинобарит/живин сулфид/но се наоѓа и како капки во елементарно состојание. Во Македонија е пронајдено комерцијално наоѓалиште, и ако има појави во така наречената српско македонска метелогенетска провинција.

УРАНСКИ МИНЕРАЛИ: Уранот е познат од 1789 год. Во најново време стана "Чуден метал", кој што во атомските реактори развива таканаречена фисија ("Fission tracks"), огромна количина на нуклеарна енергија: топлина денес толку потребна и корисна во науката и техниката, анозажал и уништувачка снага со несогледиви размери.

Уранот се наоѓа во повеќе урански минерали во различни стени и тоа во многу мали количества.

Уранска минерализација постои во пелагонскиот блок, во злетовско-кратовската вулканска област, во планините Плачковица, Беласица и Осогово. Во пелагонија, Јужно од Прелеп, 1969 год. пришуваат В. Вујасиновик и М. Теофилаовик за ретки метали и појави на теоријски и Урански минерали и тоа: аланит, бетафит и уранитит. На Козјак планина кај Витолишта најден е урански епидот и урански смоленец (pehblend).

НЕМЕТАЛНИ МИНЕРАЛИ СУРОВИНИ: - ТАКАРЕЧЕНИ "ИНДУСТРИЈСКИ МИНЕРАЛИ И СТЕНИ: Ги има преку 40 врсти. Во некои земји тие претставуваат поголема вредност и од металните минерали. Овде спаѓаат лапори-за произведување на цемент, минерална сол, фосфорит, каолинит и др. глини за керамичка и санитарна индустрија, кремен, пирофилит за огноотпорни производи азбест за изолација и на крајот градежен и украсен камен.

Неметалните сировини во Македонија застапени се во големо количество. Многу планини се изградени од гранити и друго еруптивно камење, кое што служи во високо и ниско градежни цели.

Постојат бројни наоѓалишта на глини-Пехчево, азбест-Овче Поле кремен-Стругово (Демир

Хисар), кварцити-Кавадарци, гипс-Тетово, познати алабастер и др.

Во многубројните врсти на стени користени од дамне шхина спадаат карбонатните стени и тоа варовници, мермери, посебно ониксот, варовничка седра, бигор, кремени оникс и др.

Античкиот град Стоби, који што се наоѓа близу Градско на вливот на река Црна во Вардар, изграден е од мермер од подрачјето на Прилеп. Познато наоѓалиште е Плетвар од каде се извезува и во светот. Квалитетни мермери има и во тетовско и демихисарско но последниов е доста тектонизиран.

ДРАГО И ПОЛУДРАГО КАМЕЊЕ: Многу минерали спадаат во драго и полудраго камење. Како такви се познати уште од античко време. Влаеачките дворови на античките Македонци, древниот Египет, Рим, Хелада и др. претставувале места на кои што тогашуите владетелци ја покажувале својата сила и богатство со носење на накит од рубини или сафири. Старите Хинди, пишува М. Шоуфек 1991 год. рубинот го сметале за драг камен без конкуренција. На санскритски језик познат е како ratnagar, што значи цар на драгите камења.

Рубинот заедно со сафирот се вериетет на познатион минерал корунди претставуваат алуминиски оксиди.

Во Македонија познато наоѓалиште на на корунди е Плетвар крај Прилеп. Тоа се црвено розикастиминерали кои што довадаат во мернерите. Корундот има тврдост 9 по Мохсовата скала, што значи дека е од него потврд само дијамандот. Таа особеност го чини отпорен на атмосферско трошење, па останува сочуван и нештетен во трошењето на стените. Носен од водените струји се наоѓа во наносите од потоците. Тоа се прекрасни темно црвени до темно розикасти примероци, по некогаш обложени со пирит, па добиваат златна боја.

ГРАНИТИ: претставуваат голем број на силикатни минерали, кои што содржат алуминмј, железо, кром, магнезиј, манган и калциј, па имаат различни имиња и бои.

ГРОСУЛАР: калцискоалуминиски, зелен и наранџаст.

АНДРАДИТ: железни, безбоен и црн.

УВАРОВИТ: калциско-кромни, зелен со голем сјај.

ПИРОП: магнезиско-алуминиски, црноцрвен.

АЛМАНДИН: железно-алуминиски, црвен, црвено смеј и црн.

СПЕСАРТИН: манганско-алуминиски, црвен до наранџаст.

Грантите се чести и раширени минерали во во магматските и метаморфни стени. Познати се во Селечка планина, каде што доадаат срастени во дистен и тоа претежно црвени гранити.

ДИСТЕН-АЛУМИНИСКИ СИЛИКАТ со необична физикална осебеност, а таа е двојна тврдост, по која го носи и името. По боја е валканосив, али има и изразито сини примерци, кои што можат да бидат и прозирни, тогаш претставуваат право драго камење.

Дистенот е застапен во големо количество во шкрилците на Селечка планина, попатен со гранати. Го има во речните наноси во полињата, стапичасти примерци во различна големина и со многугранати.

Убави примеровци на плави дистен има во планината Кајмакчалан.

ТУРМАЛИН - минерал со комплицирани хемиски состав од натриј, литиј, алуминиј, силициј, со боратна и хидроксилна група. По бојама може да биди црн, црвен, смеѓецрвен, зелен, смеѓ, модар, а има и безбојни. Заради убавите бои и добрата тврдост е ценет драг камен.

Наоѓалишта - по рабовите (ивиците) на гранитни стени.

БЕРИЛ - алуминијско-бериески силикат е познат по многбројни различни по боја вариетети. Безбојни-горшенит, зелени-смарагд, плавозелен до плавоаквамарин, црвен-биксибит, златно жолт-златни и др.

Наоѓалишта-во гранитне стени.

КРЕМЕН - по хемиски состав едноставен минерал-силицијски оксид. Доста чест и главен состав на многу еруптивни, метаморфни и седиментни стени.

Во поволни услови се развива во предивни кристали затворени во шестострана призма. Се јавува во повеќе бои и со посебни имиња: виолеттен-аметист, жолт-цитринит, сиво-смеѓи-чаѓавец, црн-морион, розикасе-ружин. Густо, ситнозрни или влакнасти крени ја чинат групата наречена калцедони. Меѓу нив црвени до жолтоцрвени примероци-карнеоли и ахат со различно бое-ни танки слојеви, чији што пресеци имат концентрична градба.

АЗУРИТ И МАЛАХИТ - декоративни минерали по состав бакарни хидрокарбонати. Малахитот се јавува и како рудни минерали за добивање на бакар. Со оглед на прекрасните боји сина и зелена и лесната обработка, бидејќи тврдоста им изнесува 3, 5-4 од одамнешнина користени се за декорација и украсни предмети спаѓаат во полудраги камења. Малахитот како декоративен архитектонски материјал користен е и во античко време. Со него се обложени столбовите на Артемидиниот храм во Ефес (6 в. пр. н. е.) Голема колекција на уметнички предмети од маахит се наоѓа во Ст. Петербуршкиот музеј-Ермитаж. Има

примероци на малахитни вази од преку метро-иполовина височина. Зидовите на најголемата сала се (обложени) со малахитни плочки. Малахитот потекнува од Урал, каде што е најден примерок тежок преку 250 тони.

Азуритот и малахитот во Македонија се застапени во споменатите сулфиднобакарни и сулфидно-арсенски наоѓалишта.

Распространетоста и распоредот на минерално-рудните наоѓалишта прикажани се на Прилогот број 1. Јасно се гледа една законитост во појавувањето на оделни врсти рудни минерали. Во источниот дел се концентрирани оловно-цинковни, сребрени, бизмутски и урански наоѓалишта, а во западниот дел железно-мангански.

Во северниот и јужниот дел има претежно хром, никел, арсен, талиум, сребро, платина и мермери.

Од изнесевено се гледа, да нашата татковина располага со големо рудно богатство и дека преставува оаза на ретки минерали.

Овде мора да се нагласи и тоа дека заради недостаток на нај нови податоци не е се ни целосно опфатено.

Да споменеме и тоа дека е застапен и јаглетот во сите четири географски делови. Има и минерални и термоминерални води, но нафта и гас не се пронајдени во економски количества.

Се наметнува заклучок; Македонија зазема високо место во светот според минералното богатство, а посебно со ретките арсенско-тулиумски минерали, кои што како што нагласено имаат голема научна вредност.

IZVORI NA PODATOCI:

* (geološka karta na poslednata stranica)

- 1.-L. Marić (1974): Minerali, stijene i rudna ležišta u našoj zemqi od preistorije do danas.-Zagreb
- 2.-M. Šoufek (1991): Svijet minerala-Zagreb
- 3.-J. Najdenovski (1962): Geološki odnosi na podračjeeto Demir Hisar. FSD (find na str. dokum.) r. D.-Hisar
- 4.-J. Najdenovski (1970): Nalazišta distena u Selečkoj planini kod Prilepa. FSD. INZ. Zagreb
- 5.-M. Mijasofski, T. Ivanov: Pregledna geološka i metalogenetska karta na S. R. Makedonija. dr. Jovan Najdenovski B. Sc. G. Eng.

DONATORI NA PRILOZITE ZA TOMBOLATA ZA MAKEDONSKA VEČER (17. 01. 1997. GOD.)

1. "AVIOIMPEX" Zagreb, Makedonska avio-kompanija, Savska 1, tel. 4562-457, 444-278
2. "ALKALOID" d.o.o. Zagreb, av. Vukovar 226 f, tel 6157-455
3. "APARTMANI ŠTRUKELJ" Zagreb, Siget 18, tel. 527-024, 053/692-197
4. "KAN-TEPISI" d.o.o., zagreb, Pavla Radića 5, tel. 433-267, vl. Kamberovski Neđad
5. "NIKOLA GROZDANOVSKI" Zagreb, jankovečka 11, tel. 533-532
6. "Zlatar, LAZAR IVANKOVIĆ" Zagreb, Dubrava 10, tel. 263-647
7. "Zlatar, VJEKOSLAV IVANKOVIĆ" Zagreb, Ilica 285
8. "ROKO TRGOVINA" Zagreb, Križni put 8
9. "LUKAR" d.o.o., proizvodstvo na kesinja od hartija, Zagreb, Varićakova 2, tel. 660-459
10. "MAKEDONSKA AMBASADA" Zagreb, Petrinjska 69, tel. 435-079
11. "TOZ" Zagreb, Poljačka 56, 171-422 cent.
12. "DEŠKIN SAVKA" Zagreb, Mejjska 1, tel. 259-101
13. "ANTE JURKOVIĆ" Mesnica, Zagreb,
14. "ELEKTRO KONTAKT" Zagreb, Radnička cesta bb, tel 2330-866

15. "ĐABIRSKI PANTE" Zagreb, Ivaničgradska 59, tel. 2331-075
16. "ĐAMONJA COMMERCE" Zagreb, Savska 141, 6134-011/220
17. "DJD EUKANUBA" Zagreb, Šišićeva 26, tel. 6552-733, 098/212-345
18. "TETEX" d.o.o., Zagreb, Pavla Hatza 2, tel/fax. 274-193
19. "VUKAŠIN JOVESKI" Zagreb, Županova 6, tel. 2330-007
20. "SAGENA" d.o.o. Zagreb, Medulićeva 14, tel. 426-407
21. "GIGOVSKI-PROMET" d.o.o. Zagreb, Medvedgradska 20, 20, tel/fax. 278-529
22. "VIKI-PLAST" proiz. i prodaja svih vrsta lutaka, zagreb, Aleja tišine 18a, tel/fax. 252-664
23. "ANA" trgovina na veliko, Zagreb, Križnog puta 1, tel. 287-907
24. "GP" knjižara, papirnica, fotokopiranje, tabacco, zagreb, Laurenčićeva 6, tel. 6113-165
25. "TUTI FRUTI" - Pizza caffè" Zagreb, Laurenčićeva 8c, tel. 6112-849
26. "DOKMAN" d.o.o. Zagreb, Vrtlarska 3b, tel. 177-165, 177-617, fax. 179-054
27. "ŽANE ŠTANCL" Zagreb, Krklecova 4, tel. 344-823
28. "GLIGOR SAZDOVSKI" Zagreb, Radnički dol 25, 447-705
29. "LJILJANA DIMOVA-PETERNEL" Zagreb, Masarykova 22, tel. 427-029
30. "CROATIA RECORDS" hrvatska naklada tona i zvuka, Zagreb, Međugorska 61, tel. 264-412
31. "ALEKSANDAR GEORGIEVSKI" Zagreb, Savska 105
32. "BADEL BAP" Zagreb, Borongajska bb, tel. 210-923 fax. 220-213
33. "MARIJAN KRLUG" proiz. kožne galanterije, Zagreb, Kijevska 5a
34. "NAUME JOVANOVIKI" Zagreb, 9 Novoselski odvojak 22, tel. 264-129
35. "DTR" d.d. zagreb, dragutina Mandla bb (propaganda) tel. 2987-555/111
36. "DS PROMET" Zagreb, Križnog puta 1, tel. 2989-503
37. "BARABARA TRGOVINA" Zagreb, importane centar
38. "Frizerski salon MAJA" Zagreb, Intercontinental, tel. 410-606 i Holiday inn-tel. 157-994
39. "BRAZIL" pržilnica za kafe, Karlovac, Haulikova 10, vl. Trajkova Nina tel. 047/611-367
40. "AT INŽENJERING" Zagreb, Bučarova 1a
41. "ZEN 37" vinoteka, zagreb, Preradovića 37

ДРАГИ ЧИТАТЕЛИ!

Ве молиме за соработка со ваши мислења, ставови и погледи.

Вашите написи, коментари, огласи, реклами, соопштенија и друго треба да пристигнат во Редакцијата за да бидат објавени во наредниот број.

ЗАБЕЛЕШКА: коментарите објавени на страниците на овој весник со потписи на авторите се муслења на истите и не секогаш тие го одразуваат мислењето на Редакцијата. Редакцијата е одговорна само за текстовите без потпис. Материјалите испратени на адреса на овој весник стануваат негова сопственост, освен ако за тоа претходно е постигната поинаква согласност.

GLASILO ZAJEDNICE MAKEDONACA
U REPUBLICI HRVATSKOJ
VESNIK NA ZAEJDNICATA
NA MAKEDONCITE
VO REPUBLIKA HRVATSKA

За издавачот:

Мр ГОРАН СТОЈКОВСКИ

Главен уредник:

ОГНЕН БОЈАЌИСКИ

Редакција:

Зоран АНГЕЛОСКИ (Пула), Владо ЦАКТАШ (Сплит), Левко ЦВЕТКОВСКИ (Ријека), Благоја ЈОВАНОВСКИ (Осијек), Марко ПАРИЗОВСКИ (Загреб), Глигорија САЗДОВСКИ (графички дизајн).

Naklada: Zajednica Makedonaca u Republici Hrvatskoj, Zagreb, Masarykova 16, tel. 433-243; fax: 427-566

Tisak: A. G. Matoš d.d., Samobor

Temeljem odredaba čl. 58 stav 3 Zakona o javnom informiranju RH (N. N. br. 22/1992. g. novine su prijavljene i registrirane pod br. 421 u Ministarstvu kulture i prosvjete — Sektor informiranja — 14. 7. 1993. g.

Prema mišljenju Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske broj 532-03-1/7-94-01 od 10. svibnja 1994. g. ova tiskovina oslobođena je plaćanja poreza na promet.

SJEĆANJE NA GRADITELJA IVANA PAVERA

Gradsko

Prošlog ljeta, na godišnji odmor u svoj zagreb došla je dr. Dorotea Kuru, sada sveučilišna nastavnica u Istanbulu. Kako se tu nešto duže zadržala, stigla je pregledati i tavan roditeljske kuće u Mandaličinoj ulici. Njen pokojni otac Ivan Paver, poznati zagrebački obrtnik, doživio je u toj kući 77 godina, pa je za njim ostalo mnogo uspomena. Tako je sada njegova kćerka našla na tavanu-pod debelim slojem prašine - i set fotografija, koje su danas zanimljivo svjedočanstvo o prvim koracima industrije duhana u Makedoniji, nakon prvog svjetskog rata.

Kakve je veze imao Ivan Paver s "južnom Srbijom" prije tritretstog stoljeća?

Obitelj Paver porijeklom je iz Gorskog Kotara, pa je Ivanov otac još 1902. g. dobio zaposlenje u Drvaru, u centru bosanske industrije drva "Otto Steinbeiss d.d." (kasnije Šipad"). Utemeljena s osam milijuna zlatnih kruna dioničkog kapitala, ta će firma podići industrijski gradić usred prašuma Grmeča i Smetice, razviti željezničku radionicu i mrežu od 737 km industrijskih pruga i parkom od 550 industrijskih i putničkih vagona, te vlastitom lukom za izvoz drveta u Šibeniku. Bilo je tu ukupno više od dvije tisuće zaposlenih. Vodeći stručnjaci bili su iz Austrije, a kvalificirani majstori iz Hrvatske i drugih zemalja carevine. Drvar je još 1912. g. izvezio tri i po tisuće tona celuloze, to su bile tvornice drvene vune, buradi i sanduka. U takvom su gradiću sinovi radnika mogli izučiti razne zanate: od električara i knjigovođe do mehaničara, stolara, keramičara i limara-vodoinstalatera, što je izabrao Ivan Paver.

Prvi svjetski rat ostavio je industriju Drvara praktički dotučenu: kvalificirana radna snaga rasijala se po ratištima, ugasio se izvoz, nestalo je narudžbi. I obiteljske uštedevine, stvarane naporima i odricanjima cijele generacije-pretvorene su u hrpu bezvrijednih papira.

U tako zamrloj Drvaru, mladi Ivan nije imao više što tražiti. S naprtnjačom na leđima, ali pun odlučnosti, uputio se 1920. g. na sjever. Ni u poratnom Zagrebu nisu cvjetale ruže, ali je on svoju našao: Zlata je postala njegovom suprugom.

Tada su od očevih prijatelja iz Drvara dobili neočekivanu vijest: firma je dobila veliku narudžbu od beogradskog ministarstva financija (u nazorni odbor firme ušli su ljudi kraljevskog režima), pa joj za taj posao treba kooperant-linarski obrtnik. Bi li se on mogao toga prihvatiti?

Kratak dogovor sa suprugom, vještom računovotkinjom, i u "Šipad" je otišao telegram: "Prihvaćeno".

O kakvom se poslu radilo?

Ministarstvo financija, uprava državnih monopola, odlučilo je podići mrežu skladišta duhana od Aleksinca i Kruševca do Strumice i Tetova. Na tim lokacijama Šipad je gradio velike tipkaste drvene objekte, pokrivene eternit-krovom i opremljene limarijom za zaštitu od kiša. Serija fotografija, pronađenih sada na zagrebačkom tavanu, dopušta rekonstrukciju popisa

mjesta u kojima su se podizale duhanske stanice u Makedoniji: Kumanovo, Veles, Gradsko, Krivolak, Strumica i Tetovo.

Mladi Paver je položio majstorski ispit, registrirao obrt, izradio tehničku dokumentaciju, kupio liniju potrebnih strojeva i započeo serijsku proizvodnju limarije za Šipadove objekte. Zatim su on i supruga platili vagone svojih proizvoda, dabi ih montirao na duhanske stanice.

Posao je trajao mjesecima, pa su mladi Zagrepčani bili puni utisaka o neobičnom svijetu s kojim su dolazili u dodir. O tome su kasnije često znali pričati djeci, koja su uspoređivala svoje dojmove sa školskih ekskurzija i studentskih i sportskih susreta u Makedoniji. Nametao im se neodoljiv zaključak o "koracima od sedam milja", kojim je napredovala Makedonija u rasponu od samo dviju generacija.

Njihova bi majka osobito znala prepričavati zgodu kako je jednom, putujući na gradilište u Makedoniji, ugledala iz vlaka dugu kolonu ljudi što se uspinjala uz brdo. U vagonima je odjednom zavladao uzbuđenje, a osobito su se ustrčali žandari koji su pratili vlak.

- Što je to? - upitala je Zlata.

- Kačaci - dobila je odgovor.

Bio je to susret "na licu mjesta" s teškom rukom kraljevskog režima, ali i neobičnim dimenzijama otpora "pacifikatorima". Mladog Zagrepčanki je bilo kao da se odjednom našla na svijetu Karla Maya, u prizorima iz njegove knjige "U gudurama Balkana".

Kolaudatori su bili vrlo zadovoljni solidnošću zagrebačkog obrtnika. Taj njegov prvi uspjeh, na kojem je gradio dalje poslovanje, pratilo je i jedno bolno iskustvo. Ivan Paver razbolio se od malarije. Ona je tada u Hrvatskoj postala sinom Makedonije - donosili su je mnogi hrvatski mladići, koji bi tako morali otići na odsluženje vojnog roka.

Paver je prebolio svoju malariju i dalje razvio brojne poslove. Uvjereni pristaša Stjepana Radica, gajio je izrazite simpatije za makedonski otpor velikosrpskom režimu. Polazio je od osobnih iskustava iz mladih dana u toj sunčanoj zemlji bliskih i dragih ljudi.

MLADEN PAVER

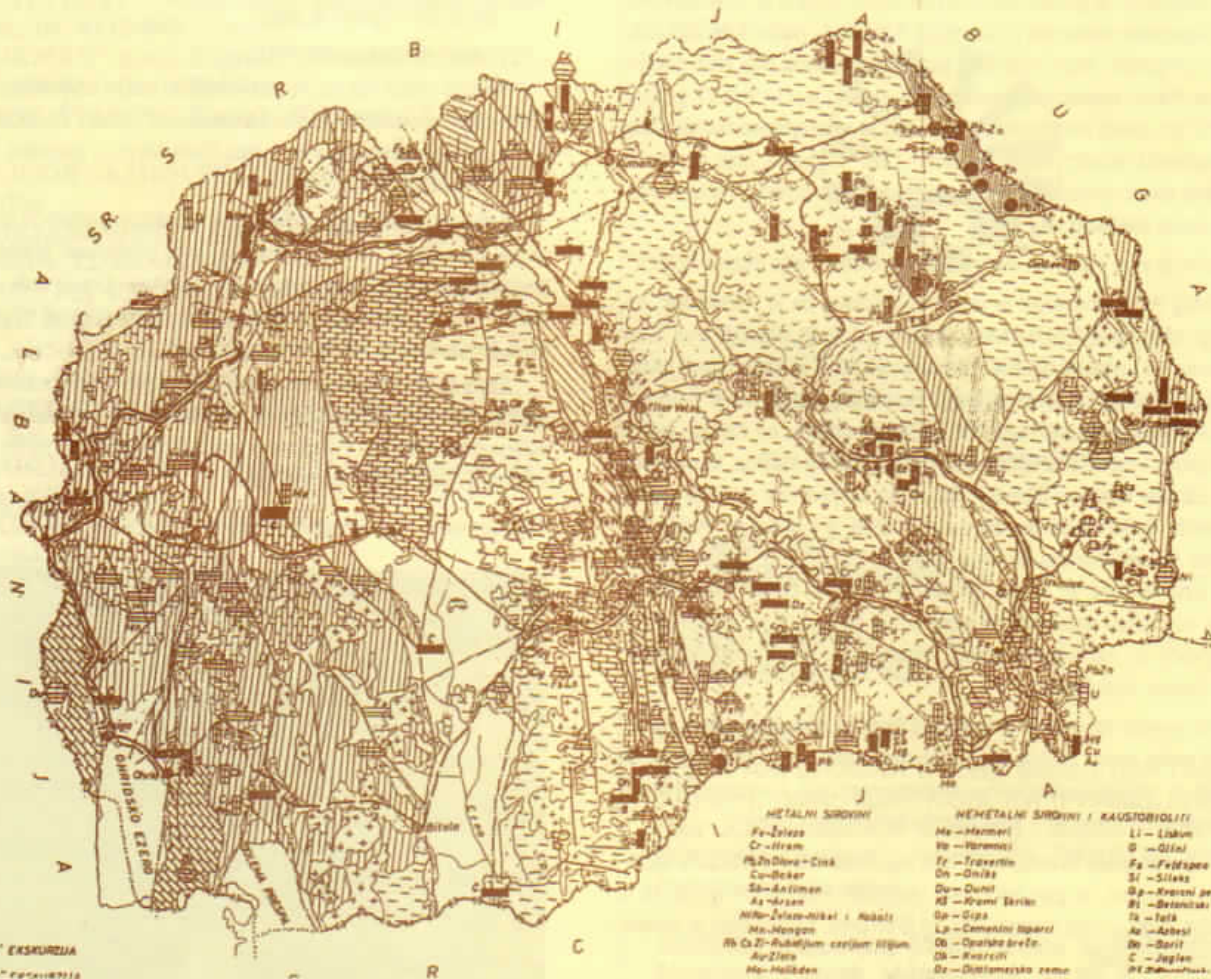

Obitelj I. Pavera u Zagrebu - 1931. g.

PREGLEDNA
GEOLOŠKA I METALOGENETSKA KARTA
NA R. MAKEDONIJA

SOSTAVILE
Dr M. ANSOVSKI
Dr T. IVANOV
VRE BAZA NA FO-
NDOVSKI MATE-
RIJA NA GEOL-
SKI ZAVOD SKOPJE

M:1:500 000

— A' EKSKURZIJA
A" FOTOKOPIRANJE

METALNI SIROVINY		NEMETALNI SIROVINY I KAUŠTOBIOLITI	
Fe — Želazo		Me — Mramer	Li — Litijum
C — Ugljen		Vo — Varnost	Q — Olovo
Mn — Mangan		Fy — Fluorit	Fr — Fluorapet
Pb — Olovo		Dn — Olovo	Si — Silicij
Cu — Bakar		Du — Duro	Gp — Kvarcni pesak
Sb — Antimon		Kl — Kvarcni kristali	St — Stenit
As — Arsen		Gp — Gips	Ts — Talc
Ni — Nikel		La — Cementni ispari	Az — Azbest
Mo — Mangan		De — Opatna breča	De — Duro
Rb Cs Zr — Radium, cesijum, zirkon		Os — Kvarcni	C — Jaspis
Au — Zlato		Dz — Diktionska zemlja	Pl — Plumbum
Hg — Hvalden			